

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

№ 009 (7177)

YAP Mərkəzi Aparatında müşavirə keçirilib

5

"Dayanıqlı iqtisadi artıma yönəlmiş islahatlar təqdirəlayiqdir"

2

Prezident İlham Əliyev "Franklin Templeton" şirkətinin Baş icraçı direktoru və prezidenti Cenni Consonu qəbul edib

Ermənistan: Avropaya inteqrasiya, yoxsa məhvə apararı illüziya?

3

Cəbrayıl şəhəri növbəti köç karvanına qucaq açdı

4

Sosial şəbəkələrin yaratdığı fəsadlara CƏMIYYƏTİN BAXIŞI

6

Kənddə qal, məşğulluğunu təmin et!

11

69 nəfərin diplomu tanınmadı - SƏBƏB?

16

Paşinyan ABŞ-ın "ortağı" oldu - Putinin şilləsi qapıdadır...

5

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da aktivlərin idarə edilməsi üzrə dünyanın aparıcı şirkətlərindən biri olan "Franklin Templeton" şirkətinin Baş icraçı direktoru və prezidenti Cenni Consonu qəbul edib. Ölkəmizin iqtisadi sahədə əldə etdiyi uğurları və beynəlxalq əməkdaşlığa verdiyi töhfələri vurğulayan Cenni Conson Azərbaycanın dayanıqlı iqtisadi artıma yönəlmiş islahatlarını və beynəlxalq arenada artan nüfuzunu təqdirlə qarşıladığını bildirdi.

Qonaq bu çərçivədə "Franklin Templeton" şirkətinin Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu ilə qarşılıqlı fayda əsasında uzunmüddətli tərəfdaşlıq yaratmaq məqsədilə ilkin addımların atıldığını və strateji istiqamətlərdə əməkdaşlığın daha da dərinləşdirilməsi imkanlarının araşdırıldığını dedi. 2024-cü ilin noyabrında COP29 çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu tərəfindən təşkil olunan tədbirlərdə iştirakı zamanı da həmin məsələlərə dair müzakirələr aparıldığını xatırladan Cenni Conson bu işbirliyinin hər iki tərəfin regional və global məqsədlərinə uyğun olaraq yeni strateji perspektivlər açacağına və uzunmüddətli, səmərəli nəticələr əldə etməyə imkan yaradacağına inamını ifadə etdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikası Dövlət Fondunun dünyanın aparıcı maliyyə qurumları ilə uğurlu əməkdaşlıq təcrübəsinə toxunaraq, "Franklin Templeton" ilə tərəfdaşlığın strateji əhəmiyyətini qeyd etdi və bu istiqamətdə əlaqələrin daha da genişləndirilməsi üçün əlverişli mühitin mövcud olduğunu bildirdi.

Qeyd edək ki, 1947-ci ildə ABŞ-in Nyu-York şəhərində təsis edilmiş "Frank-

“Dayanıqlı iqtisadi artıma yönəlmiş islahatlar təqdirəlayiqdir”

Prezident İlham Əliyev "Franklin Templeton" şirkətinin Baş icraçı direktoru və prezidenti Cenni Consonu qəbul edib

lin Templeton" şirkətinin 2024-cü ilin sentyabrına olan məlumatına əsasən idarəetməsində olan aktivlərin ümumi dəyəri

1,68 trilyon ABŞ dollarına bərabərdir. yalar və digər aktiv növlərinin idarə edilməsi üzrə ixtisaslaşmış bir sıra biznes sahmlər, istiqrazlar, alternativ investisiyaları daxildir.

“Ermənistanın tarixi saxtalaşdıran təbliğatı sülhə xidmət etmir”

Ermənistanın hazırkı Xarici İşlər Nazirliyi öz sələflərinin təcrübəsini davam etdirərək, uydurma açıqlamaların verilməsi ilə məşğuldur. Bu barədə Xarici İşlər Nazirliyinin (XİN) mətbuat katibi Ayxan Hacızadə Ermənistan XİN-in 15 yanvar 2025-ci il tarixli bəyanatı ilə bağlı şərhində bildirib.

O bildirib ki, Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyinin guya 1990-cı ilin yanvarında Bakıda ermənilərə qarşı qırğının törədilməsi ilə bağlı əsassız bəyanatı bu ölkənin Azərbaycana qarşı sistematik etnik nifrət və dözümsüzlük siyasətinin hələ də davam etdirildiyini göstərir. "Ermənistan XİN-ə xatırladıq ki, etnik təmizləmə və kütləvi qırğın siyasəti məhz Ermənistan və ermənilərə xas xüsusiyyətdir.

XX əsrin əvvəlindən 1920-ci illərin əvvəllərinə qədər azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilən kütləvi qırğınlardan və sürgünlərdən əlavə, 1948-1953-cü illərdə və 1987-ci ildən başlayaraq Ermənistan SSR ərazisindəki tarixi-etnik torpaqlarından ümumilikdə 450 min nəfərdən çox azərbaycanlının kütləvi surətdə qəddarcasına deportasiya edilməsi faktları Ermənistan tərəfinə yaxşı məlumdur.

Ermənistan XİN bu kimi uydurma təbliğat xarakterli məlumatlar yaymaqla tarixən Azərbaycanın dinc əhalisinə qarşı həyata keçirdiyi soyqırımı, etnik təmizləmə siyasətini, Xocalı şəhərində bir gecədə 613 mülti şəxsi vəhşicəsinə qətlə yetirdiyini, 30 ilə ya-

xın müddət ərzində bir milyondan çox azərbaycanlının fundamental hüquqlarını kobudcasına pozduqlarını gizlətmək məqsədini güdür.

Ermənilərin saxta təbliğatının tərkib hissəsi olan uydurma "Sumqayıt qırğınları"nın azərbaycanlıların deportasiyası və kütləvi şəkildə qətlə yetirilməsinə haqq qazandıрмаq üçün ermənilərin düşünüb hazırladığı və Eduard Qriqoryan vasitəsilə icra olunan bir plan olduğunu bütün dünya bilir.

Bakı nefti və Azərbaycanın zənginliklərinin hesabına varlanan və qazandıqları vəsaitləri azərbaycanlıların qırğına və tarixi abidələrinin məhvə xərcləyən ermənilərin kompensasiya almaq hüququnun olduğunu iddia olunması isə absurd təfəkkürdən xəbər verir.

Ermənistan tərəfindən tarixi kütləvi şəkildə saxtalaşdıran təbliğat sülhə xidmət etmir və təhlükəlidir", - deyərək Azərbaycan XİN rəsmisi vurğulayıb.

“Ermənistan hökuməti monoetnik siyasətə son verməlidir” -İcmadan sərt bəyanat

Ermənistan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin 2025-ci il yanvarın 15-də verdiyi, Azərbaycan SSR-də ermənilərə qarşı qanunsuzluq törədildiyini iddia edən əsassız və böhtan dolu bəyanatını qınayırıq. Bəyanatın tonu, həm də Ermənistanın ikinci Qarabağ müharibəsindən əvvəlki ritorikasını xatırladır.

Əvvəla vurğulayaq ki, etnik təmizləməni törədən dövlət Ermənistandır. Hakimiyyət illəri Azərbaycan torpaqlarının işğalı və azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə siyasətinin böyük hissəsinin aparıldığı dövrə təsadüf edən Levon Ter-Petrosyanın prezident qismində 1993-cü ildə etdiyi məlum çıxışı azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmənin Ermənistanın dövlət siyasəti olduğunu bir daha təsdiq edir.

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu fikirlər Qərbi Azərbaycan İcmasının bəyanatında yer alıb.

Bəyanatda daha sonra qeyd edilir: "Həmçinin xatırlatmaq yerinə düşür ki, L.Ter-Petrosyan həmin çıxışında Azərbaycan SSR-dən ermənilərin köçünün məhz Ermənistanın özü tərəfindən təşkil edildiyini də bildirib. L.Ter-Petrosyanın çıxışından müvafiq çıxarışı aşağıda veririk:

"Hərəkət vaxtında başlamasaydı, bu gün Azərbaycanda 500 min erməni qalacaqdı. Onlar fiziki cəhətdən məhv edilməsələr belə, bu, Ermənistanı diz çökdürmək üçün ən güclü rıçaq olardı. Onların əhəmiyyətli bir hissəsi, 300 mindən çox insan Ermənistanı sığınacaq tapdı. Bu da milli problem idi, hərəkətimiz sayəsində həll olunan böyük miqyaslı problem".

Bütün bunlar sübut edir ki, Ermənistan, işğalını mümkün hesab etmədiyi Azərbaycan ərazilərindən ermənilərin köçünü təşkil edərək, iki xalqın nümayəndələrinin dinc yanaşı yaşamaq təcrübəsini aradan qaldırmağı və Ermənistanda monoetnik dövlət yaratmağı hədəfləmişdir.

Ermənistan hökuməti böhtan və nifrət dolu bəyanatlar vermək əvəzinə, irqçiliyinə və monoetnik siyasətinə son verməli, Qərbi azərbaycanlıların qaydısına şərait yaradaraq, oradakı multietnik mühiti bərpa etməlidir".

Ermənistan hökuməti ölkənin Avropa İttifaqına daxil olması prosesinə başlamaq üçün qanun layihəsini təsdiqləməklə, bəlkə də hansısa iş gördüyünü göstərməyə çalışır. Daha dəqiq desək, yenə də daxili auditoriyaya hesablanan addım atmaqla bəlkə də işini bitmiş və özünü fədakar göstərmiş sayır. Lakin nəzərə alınmır ki, əvvəla, qanun layihəsini təsdiqləmək hələ Avropa İttifaqına daxil olmaq demək deyil. Digər tərəfdən də Nikol Paşinyan və onun hakimiyyət komandası unudur ki, bunun öz mənasızlığı fonunda ölkəsini məhvə aparan illüziya olmasını erməni cəmiyyəti biləndə onun üçün daha da ağır olacaq.

Yanlış addımlardan, başlarına gələn fəlakətlərdən dərs almayanlar məhvə doğru getməyə layiqdirlər

Bəli, haqqında qeyd olunan sənəd artıq parlamente də təqdim olunub. Baş nazir Nikol Paşinyan yekun qərarın ümumxalq səsverməsinə çıxarılacağını bildirdi. Məsələ burasındadır ki, bu prosesin real perspektivi olmadığını Nikol lap əvvəldən yaxşı bilir. Bilir ki, onun irəli sürdüyü və təklid etdiyi sadəcə, məhvə aparan yoldur. Maraqlıdır ki, bunu bilib-bilə niyə belə bir yola əl atır? Nəyə görə belə bir addımı məqbul hesab edir və ortalıqda nə kimi planı ola bilər? Bir halda ki, belə bir qanun layihəsini təsdiqləmək məhvə aparan addımdır, belə bir addımı atmaq onun nəyinə lazım idi? Sözsüz ki, suallar məntiqlidir və ciddi şəkildə izahının olduğu da danılmazdır. Bununla bağlı məsələyə aydınlıq gətirmək hayların özlərinə lazımdır, amma ümid edirik ki, gətiriləcək aydınlıqdan ermənilər nəticə çıxara və bunun nə demək olduğunu anlayaraq fəlakətin, məhvə aparan yolun astanasında olduqlarının fərqi olarlar. Həmin yoldan çəkinərlər, yaxud da çəkinməzlər, bu da onların öz işləridir. Hər halda, yanlış addımların fonunda, Nikolun axmaq davranışlarının və seçimlərinin fonunda başlarına gələnlərdən dərs almayıblarsa, deməli, bu yolla, elə məhvə doğru getməyə layiqdirlər. Avropaya inteqrasiya adı altında məhvə aparan illüziyanı bu dəfə də görmürlərsə, deməli, hansısa faciəvi sonluğa yenə də haqq etmiş olurlar və başlarına gələcəklərinə elə indidən hazırlıqlı olmaları gərəkdir.

Daxili auditoriyanın qəzəbindən qorxan, hakimiyyətini qorumağa çalışan Nikol Paşinyan manipulyasiyalara əl atmağı doğru addım hesab edir

Əvvəla, Nikol Paşinyan indi daxili auditoriyanın qəzəbindən qorxdığını erməni cəmiyyəti nəzərə almalıdır. Bilməlidir ki, təkcə bu məsələdə yox, ümumiyyətlə, onun etdikləri manipulyasiyadan başqa bir şey deyil. Haylar başa düşməlidirlər ki, Paşinyan öz hakimiyyətini, nəticədə də öz canını qorumaq üçün istənilən oyunu oynamağa və ictimai fikirdə müvəqqəti də olsa, hansısa rəy qazanmaq üçün bütün görüntüləri yaratmağa hazırdır. Nəinki hazırdır, bunun üçün əlindən gələni də edir. Daha dəqiq desək, Vovayeviç onu əvəz edə biləcək bir erməni siyasətçinin olmamasını düşünərək, erməni cəmiyyətini istədiyi oyuna salmaqdan çəkinmir və bunun üçün xalqını aldatmağı da məqbul hesab edir.

Ermənistan: Avropaya inteqrasiya, yoxsa məhvə aparan İLLÜZİYA?

İctimai rəyi manipulyasiya etmək üçün indi də başqa bir vasitə axtaran Nikol bu dəfə erməni xalqının Avropaya xilas yolu kimi baxdığından istifadə edib. Guya onun özünün də belə bir yolu məhz xilas yolu hesab etməsi, başdan-ayağa yalandır. Özü də ağ yalan. Paşinyan bilir ki, əvvəla, nə Avropa, nə də bir başqa gəlib erməni cəmiyyətinin əlindən tutub düşdüyü acınacaqlı durumdan qaldırması deyil. Bilir ki, xalq doğru yolu, regionda öz qonşuları ilə sülh şəraitində yaşamaq, birgə əməkdaşlığa can atmaq yolunu seçmədikcə qurtuluş əvəzində ümid edə bilməz. Həm də yaxşı başa düşür ki, Ukraynanın başına gələnlər kimi bir təcrübənin fonunda Avropa İttifaqına ümid etməyə dəyməz. Bəs yaxşı, belədirsə, Paşinyan nəyə söykənir və niyə bunu bəyan etmir və doğru yolu göstərmir?

İllüziyalarının təsirinə düşürlərsə, deməli, haylar özlərinin yenə də məhvə doğru sürükləndiklərinin fərqi deyillər

Ortada olan "təşəbbüs" ilk baxışdan ölkənin gələcəyinə doğru Avropaya tərəf bir addım kimi görünür. Amma bu referendum və ya qanun layihəsinin özünün Avropa Birliyinin mövqeyinə necə təsir edəcəyini Ermənistan hakimiyyəti hələ özü də deqiqləşdirməyib. Daha dəqiq desək, Ermənistanın qərarının özünün belə Aİ üçün heç bir əhəmiyyəti olmayacağını da, bunun həmin o işğalçı ölkə üçün heç bir fayda verməyəcəyini də, əksinə, fəlakətlər vəd etdiyini də Paşinyan başa düşür. Onu da başa düşür və bilir ki, inteqrasiya üçün ilk növbədə qanuni şəkildə rəsmiləşdirilmiş yol xəritəsi olmalıdır və belə bir xəritə ümumiyyətlə yoxdur. Deməli, indi hansısa inteqrasiyadan dem vurmaq, Ermənistanın guya Avropa İttifaqına daxil olması prosesinə başlamaq üçün qanun layihəsini təsdiqləmək sadəcə olaraq illüziyadır. Özü də məhvə doğru aparan bir illüziya.

Öz xalqına şirin vədlər verməyə, bununla da hakimiyyət kürsüsü naminə illüziyalar yaratmağa alışqan olan Paşinyan üçün növbəti dəfə qızıldan dağlar vəd etmək, illüziya yaratmaq heç də çətin deyil. Bir zamanlar küçə nümayişlərində özünü xilaskar kimi göstərən və xalqını guya "ışıqlı gələcəyə"

aparacağını vəd edən və bununla da hakimiyyəti ələ keçirən belə çantalı, əli sarıqlı küçə nümayişçisi üçün indi hakimiyyət başında olduğu halda eyni illüziyanı yaratmaq əlbəttə ki, çətin ola bilməz və bu "bacarıqdan" indi Vovayeviç yenə də "məhərət" istifadə edir. Hələ bir həyasızcasına da reallığa məhəl qoymadan öz xalqını uydurduqlarına və yaratdığı illüziyalara inanmağa sövq edir. Hər halda, onun miflərinə haylar inanmamlıdırlar, çünki yanlışlıqlarının fonunda başlarına gələn faciələrdən kifayət qədər dərs almalı məqamlar var. Əgər haylar yenə də illüziyalarının təsirinə düşürlərsə, deməli, həmin illüziyalarla özlərinin yenə də məhvə doğru sürükləndiklərinin fərqi deyillər.

Ermənistan hakimiyyəti guya "Avropa yolu" ilə getmək təklif edir və ölkəni "başqalarının" düşdüyü çıxılmaz vəziyyətə salmağa hazırdır

Maraqlı suallar çıxır və görəsən, Avropaya inteqrasiya vədlərinin arxasında əslində nə dayanır? Sadələvəh sakinlər yüksək məaşlar və pensiyalar, yüksək texnologiya ilə təchiz olunmalı xəstəxanalar və şəffaf məhkəmələrə "çəhrayı mənzərəni" təsəvvür edirlər. Bu təsəvvür məhz artıq illüziyalarla yaradılıb. Reallıqda isə Aİ-yə daxil olmaq istəyi ilə ancaq iqtisadi əlaqələrin itirilməsi və milli kimliyin məhvi ilə bunun nəticələndəcəyinin fərqi deyillər, çünki eyni ilə Nikolun küçə nümayişlərində yaratdığı kimi, həmin illüziyanın təsiri altındadırlar. Hətta qonşu ölkələrdən də nəticə çıxarana oxşayırlar. Hətta Aİ-yə daxil olmasından sonra Baltikyanı ölkələrin əhalisinin kütləvi axını, sənayenin çökməsinə, nüvə enerjisinə qadağa qoyulmasına səbəb olan dağıdıcı proseslər başlamasını yada da salmırlar. Unudurlar ki, Aİ-yə qoşulmaq üçün illüziya kimi görünən "yaşıl işıq" Ukrayna, Moldova və Gürcüstan üçün istənilən nəticəni qətiyyətlə vermədi, məhvə doğru addım oldu.

Görünən odur ki, Ermənistan hakimiyyəti guya "Avropa yolu" ilə getməyə və ölkəni "başqalarının" düşdüyü çıxılmaz vəziyyətə salmağa hazırdır. Hoqqabazlıq kimi görünən referendumlar, populist bəyanatlar və Ermənistan rəsmilərinin Avropaya səfərləri heç nəyi dəyişməyib. Ölkənin baş naziri Nikol

Paşinyanın, xarici işlər naziri Ararat Mirzoyanın və parlamentin sədri Alen Simonyanın Aİ ölkələrinə çoxsaylı səfərlərinin heç bir nəticə vermədiyi günün reallığıdır. İndi bütün bu reallıqlar fonunda yenə də manipulyasiyalara əl atan Ermənistan hakimiyyəti erməni xalqını məhvə doğru sürükləməkdən çəkinmir və bunun üçün məhərətlə öhdəsindən gələ bildiyi illüziyalara işə salır, kütləni şimikləndirir. Bununla da, əslində, özünü, öz hakimiyyətini hansısa müddətdə qorumağı planlaşdırır.

Haylar məhz miflərin, uydurmalarının və nəhayət öz illüziyalarının qurbanına çevrilməyə elə bil daha çox maraqlıdırlar

Ermənistan hökumətinin belə bir illüziyaya əl atmaqla hələlik əldə etdiyi yeganə şey Ermənistanın eyni vaxtda Aİ-nin bir hissəsi ola bilməyəcəyi və Aİ-nin imtiyazlarından istifadə edə bilməyəcəyi ilə bağlı Rusiyadan aldığı xəbərdarlıq oldu. Enerji resurslarına olan güzəştli tariflərdən, geniş Avrasiya bazarında "malların hərəkətindən" əldə edilən vergi gəlirlərindən məhrumiyətlərlə qarşılaşmaqdan başqa bu illüziyaların hələlik bir nəticəsi yoxdur. Amma bu gedişlə, nəticə özünü çox gözəltməyəcək və həmin illüziyaların işğalçı ölkəni məhvə apardığını hər bir erməni də yaxşıca görəcək. Guya vizasız rejim deyər kütləni aldadan, Avropa dəyərləri adı altında manipulyasiya edən, illüziyalar yaradanlar bütün bu pafoslu sözlərə ölkənin ticarət dövriyyəsinə də qurban verirlərsə, deməli, məhv olma çox uzaqda deyil.

Ermənistan hökuməti qonşu İranda "canfəşanlıq" fonunda, farsların haylara həyasızcasına etdikləri dəstəkləri fonunda məhz Ermənistan-İrandan əməkdaşlığı üçün də açılan "perspektivləri" və iki ölkənin qarşılıqlı əlaqələrini daha da gücləndirmək istəklərini də nəzərə almırlarsa, deməli, vəziyyətin hara istiqamətləndiyi belli olur. Çox məntiqli və maraqlı bir sual ortaya çıxır. Görəsən, İrana qarşı çoxlu sanksiyalar tətbiq edən Avropa Birliyinin bir hissəsi olmaqla, Ermənistanın İranda əlaqələrinin necə "inkişaf" edəcəyini də düşünən yoxdurmu? Ümumiyyətlə, bu ölkənin sərəvi vətəndaşları bir yana, "başbilənləri" onlara haqsız da olsa, əl uzadan qonşu İranda münasibətləri bundan sonra necə təsəvvür edirlər?

Haylar arasında heçmi başa düşən yoxdurmu ki, Brüsselə gedən yol yalnız Ermənistanın regionda guya tərəfdaş saydığı Rusiya və İranda təcridini artırır? Bu əlaqələrin kəsilməsinin ölkə iqtisadiyyatını zəiflədəcəyi, yox dərəcəsinə çatdıracağı da dərk edilmirmi? Haylar başa düşə bilmirlərmi ki, belə bir addım ölkənin təhlükəsizliyini sarsıdır? Yeni, həqiqətən də Ermənistan cəmiyyəti başqalarının səhvlərini təkrarlamaqda maraqlıdır? Bəlkə, xaosa və dağıntılara gətirib çıxaracaq Avropa seçiminin real nəticələri barədə düşünməyin artıq vaxtı olduğu barədə düşünmək daha yaxşı olardı? Həqiqətənmi Avropa ilə bağlı gələcək illüziyası naminə Ermənistan adlı qondarma da olsa bir ölkəni qurban verməyə hazırlayırlar? Avropaya inteqrasiya adı altında məhvə aparan illüziya görünür Ermənistanın taleyindən daha maraqlı görünür haylar üçün və bu toplum hər dəfə olduğu kimi, miflərin, uydurmaların və nəhayət öz illüziyalarının qurbanına çevrilməyə elə bil daha çox maraqlıdır...

Inam Hacıyev

“D emir yumruğu”un gücü, Azərbaycan ordusunun əzmi, qətiyyəti, peşəkərligi, vətənpərvərliyi, xalqın Ali Baş Komandanın ətrafında bir yumruq olaraq birləşməsi nəticəsində 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalı altında olan torpaqlarımız azad olundu. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev işğaldan azad olunan torpaqlarımıza səfər edərək, erməni vandallarının törətdiyi əməlləri bir daha xalqımıza göstərir və bu ərazilərdə görüləcək işlərlə bağlı tapşırıq və göstərişlərini verir, açılışlar edir, yeni təməllər qoyur. Artıq davamlı olaraq işğaldan azad olunan ərazilərimizə əzəli sakinlər Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq, işğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramına əsasən, yenidən qurulan ərazilərə qayıdırlar.

Cəbrayıl 32 ailə olmaqla, 153 nəfəri qarşılıdı

Yanvarın 16-da növbəti köç karvanı Cəbrayıl şəhərinə yola salınıb. “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”na əsasən, Cəbrayıl şəhərinə növbəti köç prosesi gerçəkləşib, səhər saatlarında yola salınan ailələr doğma yurdlarına qovuşub. Cəbrayıl şəhəri 32 ailə olmaqla, 153 nəfərə qucaq açılıb. Doğma yurda qayıdan Cəbrayıl sakinləri hər tərəfli dövlət qayğısı ilə əhatə olunduqlarına görə Prezident İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya təşəkkür ediblər. Onlar, həmçinin torpaqlarımızı işğaldan azad edən rəşadətli Azərbaycan Ordusuna, qəhrəman əsgər və zabitlərimizə minnətdarlıqlarını bildiriblər. Köçürülən ailələrin, Cəbrayıl şəhərində dövlətimizin başçısının göstərişi əsasında yenidən tikilən binalarda məskunlaşması üçün bütün şərait yaradılıb.

Qeyd edək ki, hazırda Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda, ora köçürülən keçmiş məcburi köçkünlərlə yanaşı, bu bölgədə aparılan layihələrin icrasında çalışan, həmçinin ayrı-ayrı dövlət qurumlarının yerli bölmələrində xidməti vəzifələrini yerinə yetirən, yenidən fəaliyyətə başlamış səhiyyə, təhsil, mədəniyyət, turizm, sənaye, energetika müəssisələrində işləyən ümumilikdə 30 minə yaxın insan yaşayır.

Azərbaycan bu gün quruculuq meydanında imza atdığı lahiyələri ilə sözünü deyir. İşğaldan azad olunan ərazilərdə böyük abadlıq-quruculuq işləri davam etdirilir. Bildiyimiz kimi, azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur yaşıl enerji zonası elan edilmişdir. Bu və ya digər layihələr çox böyük perspektivə malikdir. Təhlükəsiz yaşayışı və dövlət idarəetməsini təşkil etmək, şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin tikintisini və dayanıqlı infrastrukturla təminatını həyata keçirmək, müasir standartlara uyğun xidmətlərin yaradılmasını təmin etmək və s. prioritet məsələ olaraq qarşıya qoyulub və əhalinin doğma torpaqlarına geri qayıdışının yüksək səviyyədə təminatı istiqamətində davamlı layihələr həyata keçirilir. İnkişaf strategiyası nəticəsində dünya miqyasında sabit və dayanıqlı iqtisadiyyatı, eləcə də böyük maliyyə resursları olan, qlobal enerji təhlükəsizliyinin təminatında strateji rol oynayan Azərbaycan postpandemiya və postkonflikt dövründə keyfiyyətə yeni olan və 2022-2030-cu illəri əhatə edən strateji inkişaf mərhələsinə daxil olub. Uğurla həyata keçirilən sosial-iqtisadi islahatlar milli iqtisadiyyatın davamlı inkişafını, müasir sosial-iqtisadi infrastruktur quruculuğu proseslərinin sürətlənməsini, insan kapitalının davamlı inkişafını təmin edir. Qarşıya qoyulmuş hədəflərin reallaşdırılması məqsədilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2021-ci il 2 fevral tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” təsdiq edilib. Bu prioritetlərə söykənən dövlət başçısının 2022-ci il 22 iyul tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nda əks olunmuş “İşğaldan azad olunmuş ərazilərə Böyük Qayıdış” Milli Prioritetinin icrasının təmin edilməsi məqsədilə 16.11.2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı” təsdiq edildi. İşğaldan azad olunan

Cəbrayıl şəhəri növbəti köç karvanına qucaq açdı

ərazilərimizin təmir və bərpasına 2021-ci ildə bu məqsədlə dövlət büdcəsindən 1,3 milyard, 2022-ci ildə isə 2.2 milyard ABŞ dolları məbləğində vəsait ayrılmışdır.

MÜASİR CƏBRAYIL VƏ RAHAT-FİRAVAN HƏYAT

Cəbrayıl rayonunun işğalı zamanı rayon 1 şəhər, 4 qəsəbə və 97 kənddən ibarət idi. 2016-cı ilin aprel döyüşlərində ordumuz düşmən qüvvələrini Cəbrayıl rayonunun Lələtəpə yüksəkliyindən və ətraf ərazilərdən geri çəkməyə məcbur etdilər. Vahid Azərbaycan rəmzi kimi qəbul edilən Xudafərin körpüsü də Cəbrayıl rayonunda yerləşir. Bu körpü haqqında ilk məlumat VIII-IX əsrlərə aiddir. Xudafərin körpüsü Cənubi Azərbaycanla Şimali Azərbaycanın orta əsr şəhərlərini birləşdirən, karvan yolunun üstündə tikilib. O, həm də mühüm hərbi-strateji əhəmiyyət daşıyır. 2020-ci ilin oktyabrın 18-i də tariximizə daha bir şanlı gün kimi yazıldı. Cəbrayıl rayonunda yerləşən tarixi Xudafərin körpüsünün üzərində 27 il sonra üçrəngli Azərbaycan bayrağı ucaldıldı. Vətən müharibəsində böyük zəfərlərə imza atan müzəffər ordumuz tarixi abidəni öz sahibinə qovuşdurdu.

Bu gün Azərbaycan xalqı rahat nəfəs alır. İşğal altında olan torpaqlarımız azad olundu. Azərbaycanın müharibədə qalib gəlməsindən altı gün sonra, noyabrın 16-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva işğaldan azad olunan Cəbrayıl rayonuna səfər etdilər. Cəbrayıl şəhərində və Xudafərin körpüsündə Azərbaycan bayrağını qaldırdı. 2020-ci il noyabrın 26-da “Cəbrayılın azad olunmasına görə” medalı təsis edildi. Cəbrayıl uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etmiş 12523 hərbi qulluqçu medalla təltif edildi.

2040-CI İLİN SONUNA QƏDƏR CƏBRAYIL ŞƏHƏRİNDƏ 15 000 SAKİN YAŞAYACAQ

Cəbrayıl şəhərinin Baş planına əsasən, müasir Cəbrayıl şəhəri özü və yaxınlıqdakı 5 kəndi əhatə edəcək və şəhərin ümumi ərazisi 625 ha təşkil edəcək. Layihədə şimaldan cənuba doğru uzanan Çaylaqçay ətrafında şəhərin mərkəz hissəsində təklif olunan “yaşıl zolaq” şəhərin əsas onurçası kimi verilib. Qeyd edək ki, rayon ərazisində bir çox tarixi-memarlıq abidələrinin, o cümlədən Xudafərin körpüsünün yerləşməsi şəhərin gələcək özü-nəməxsus memarlıq görünüşünün yaradılmasında xüsusi rol oynayacaq.

Şəhərin bərpası və inkişafı üçün 4 mərhələ nəzərdə tutulur. 2026-cı ilin sonunadək təqribən 3 800 nəfərin şəhərdə yerləşəcəyi qeyd olunur, 2040-cı ilin sonuna qədər Cəbrayıl şəhərində 15 000 sakinin yaşayacağı proqnozlaşdırılır. Baş planda yaşayış üçün 143 hektar ərazi ayrılıb və burada az, orta mərtəbəli binaların, höyətyanı sahəyə malik fərdi yaşayış evlərinin inşası nəzərdə tutulub. Əhalinin 82%-nin orta və azmərtəbəli çoxmənzillik binalarda, 18%-nin isə fərdi evlərdə yaşayacağı planlaşdırılıb. Yaşayış evlərinin layihələndirilməsi zamanı şəhər ərazisindən səmərəli istifadə və müasir memarlıq həlləri əsas götürülüb.

Baş planların hazırlanması zamanı məskunlaşma sisteminin formalaşdırılmasında əhalinin məşğulluğunun davamlılığı əsas götürülüb. Şəhərin məşğulluq imkanları rayon ərazisindən keçən beynəlxalq əhəmiyyətli magistral yollar və zəngin təbii ehtiyatlar nəzərə alınmaqla proqnozlaşdırılıb. Beləliklə, şəhərin iqtisadi inkişafında xidmət və sənaye sektorlarının böyük rol oynayacağı, ictimai-iaşə və turizm obyektləri yerləşdiriləcək. Şəhərin Baş planı hazırlanarkən nəqliyyatın planlaşdırılması zamanı insanyönümlü şəhər və

təhlükəsiz hərəkət prinsipləri əsas götürülüb. Burada yol şəbəkəsi piyada keçidi və velosiped yollarının, ictimai nəqliyyatın üstünlük təşkil etdiyi formada layihələndirilib. Şəhərdaxili yol profilində təxminən 60 km uzunluğunda piyada və velosiped yollarının salınması planlaşdırılıb. Cəbrayıl şəhərində küçə-yol şəbəkəsinin ümumi uzunluğu 45 km-dən çox olacaq.

MÜASİR STANDARTLARA UYGUN 3 TAM VƏ ORTA TƏHSİL MÜƏSSISƏSİ

Sənəddə əhalinin artım tempi nəzərə alınmaqla sosial tələbatı uyğun ən müasir təhsil və səhiyyə ocaqları layihələndirilib. Belə ki, şəhər ərazisində öz doğma torpaqlarına qayıdacaq cəbrayılı 1880 şagirdin təhsil alacağı müasir şəhərsalma standartlarına uyğun 3 tam və orta təhsil müəssisəsi, 960 uşaq üçün nəzərdə tutulan 4 məktəbəqədər təhsil müəssisəsi, mərkəzi rayon xəstəxanası, poliklinika, mədəniyyət mərkəzi, inzibati mərkəz, idman komplekslərinin inşası planlaşdırılıb.

Baş plana əsasən, ümumi yaşlılıqların sahəsi 110 ha təşkil edəcək, bununla da şəhər ərazisinin 18%-i yaşıl zonalarından ibarət olacaq. Əhalinin əsas istirahət zonası olaraq Çaylaqçay ətrafında salınması təklif edilən “yaşıl zolaq” mərkəzi park olaraq müxtəlif mədəni tədbirlərin keçirilməsi üçün əhalinin açıq məkanlara çıxışını təmin edəcək.

Bugünkü günümüzün realığı, əsas hədəf Qarabağın bərpası və Böyük Qayıdış strategiyasını reallaşdırılmasıdır. Azad edilən şəhər və kəndlərimizin yenidən qurulması, öz yurdvularından didərgin düşən soydaşlarımızın evlərinə qaytarılması əsas məsələlərdəndir. Əlbəttə ki, bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa-quruculuq işləri planlı şəkildə həyata keçirilir. Böyük Qayıdış üçün lazımı tədbirlər həyata keçirilir və bu ərazilərdə reallaşdırılan infrastruktur layihələr və tədbirlər bir daha sübut edir ki, əzəli torpaqlarımız yenidən dirçəlir, inkişaf edir, geniş abadlıq və quruculuq meydanına çevrilir.

Zümrüd Bayramova

YAP Mərkəzi Aparatında müşavirə keçirilib

Azərbaycan Respublikasında 2025-ci il yanvarın 29-na təyin edilmiş bələdiyyə seçkiləri ilə əlaqədar yanvarın 16-da Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) Mərkəzi Aparatında yerli seçki qərarçılarının iştirakı ilə müşavirə keçirilib.

Müşavirədə YAP İdarə Heyətinin 2024-cü il 2 dekabr tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş Tədbirlər Planının icra vəziyyəti müzakirə olunub, nəzərdə tutulan bütün tədbirlərin vaxtında və müntəzəm şəkildə həyata keçirildiyi bildirilib, qanunvericiliyin tələblərinə ciddi riayət olun-

maqla seçkiqabağı təşviqat kampaniyasının uğurla davam etdirildiyi və partiya fəallarının bu prosesə aktiv cəlb olunduğu qeyd edilib, seçki prosesinin sonrakı mərhələsində qarşıda duran vəzifələrin icrasına dair fikir mübadiləsi aparılaraq müvafiq tapşırıq və tövsiyələr verilib.

Azərbaycanın demokratik dəyərlərə sadıq və zəngin seçki təcrübəsinə malik olduğu vurğulanaraq bələdiyyə seçkilərinin azad, şəffaf, ədalətli keçiriləcəyinə və Yeni Azərbaycan Partiyasının xalqın etimadı əsasında daha bir qələbəyə imza atacağına əminlik ifadə olunub.

“Azərbaycana qarşı binokul siyasəti həyata keçirirdilər”

Təəssüflər olsun ki, Azərbaycan Vətən müharibəsində torpaqlarını işğaldan azad etdikdən, o cümlədən antiterror hücumları nəticəsində suverenliyini bərpa etdikdən sonra Avropa İttifaqı və Avropa Şurası Parlament Assambleyası ilə münasibətlər ürekaçan müstəvidə olmadı. Avropa İttifaqı Azərbaycanla qarşı məyusedici hərəkətlər etdi və bu proseslər günümüzə qədər davam etməkdədir. Bəs burada məsələlər nədən ibarətdir? Birincisi Avropa İttifaqının anti-Azərbaycan bəyanatlarıdır. O cümlədən Avropa İttifaqı Xarici Əlaqələr və Təhlükəsizlik siyasəti üzrə ali nümayəndəsi Cozef Borel Ermənistanı dəstəkləyən və Azərbaycan qarşı çağırış edən sanksiyaları adlı siyasətidir. Bunlar hamısı Azərbaycanla münasibətlərə kölgə salırdı. Bu sözləri siyasi şərhçi Polad Mehdiyev SİA-ya açıqlamasında deyib.

Onun sözlərinə görə, digər mühüm və əhəmiyyətli məsələ ondan ibarətdir ki, Ermənistan-Azərbaycan arasında Avropa İttifaqının təşəbbüsü ilə müşahidə missiyası göndərilməsi təklif olundu: “Əsas məqsəd sülhün və sabitliyin təmin olunması, tərəflər arasındakı münasibətlərin tənzimlənməsi idi. Burada Ermənistan və Azərbaycanın razılığı əsasında 2 il müddətində tərkibi 40 nəfərdən ibarət missiya göndərildi. Amma sonrakı proseslər onu göstərdi ki, həmin bu missiya müddəti tamam olmasına baxmayaraq Azərbaycanın razılığı olmadan davam etməyə başladı. Eyni zamanda həmin missiya Avropa İttifaqının hüddurlarını aşdı, ora Kanada cəlb olundu. Bunu faktiki NATO missiyası hesab etmək olar. Bununla yanaşı onların fəaliyyətində heç bir sülh yaratması ilə məşğul olmadıqları, əksinə Ermənistanın leyhinə addımlar atdığı, Azərbaycanla qarşı binokul siyasətini həyata keçirdiyini müşahidə etdik. Müşahidə missiyasında ayrı-ayrı nümayəndələr, hətta Avropa İttifaqı prezidenti səviyyəsində Azərbaycanı binokulla müşahidə edirdilər. Bu Azərbaycanla qarşı mənfi münasibətin göstəricisidir. Cənab Prezidentin də vurğuladığı kimi bu, kifayət

qədər mühüm və ciddi məsələdir. Bütün bunlar Avropa İttifaqı və Azərbaycanla münasibətlərə kölgə salır”.

Siyasi şərhçi həmçinin qeyd edib ki, müharibədən sonrakı dövr ərzində Avropa İttifaqının adı “Sülh Fondu” olsa da əslində sülhə deyil, Ermənistanın silahlanmasına xidmət edən siyasət güdüürdü: “Avropa İttifaqı, ABŞ və Ermənistan ötən ilin aprel ayının 5-də görüş keçirdi, burada da məqsəd Ermənistanın silahlandırılması idi. Yeni bunlar Avropa İttifaqı ilə münasibətdə ehtiyatlı olmağa əsas verir. Həmçinin burada vacib məsələ odur ki, Azərbaycan bu münasibətlərə xələl gətirəcək mövqedə çıxış etmir, əksinə öz üzərinə düşən öhdəliklərə sadıq bir tərəfdir. Vətən müharibəsindən sonra Laçın dəhlizi hadisələri zamanı Avropa Şurası Azərbaycan üçün qətnamə qəbul etdi və xəbərdarlıq etdi ki, bu proses davam edərsə Azərbaycan nümayəndə heyətinin Avropa Şurasında qalma məsələsinə baxılacaq. Ardınca isə ötən ilin əvvəlində Avropa Şurasının iclasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin mandat məsələsi müzakirə olundu və Azərbaycan nümayəndə heyəti müzakirəyə etiraz olaraq oranı tərk etdi. Göstərdikləri bütün səbəblər bəhanə idi, yeni burada əsas məsələ həmin ölkələrin Azərbaycana olan münasibəti idi. Əgər siyasətlərində dəyişiklik edəcəklərsə, Azərbaycanla münasibətlər artan xətt üzrə davam edə bilər”.

Keyrənsə Piriyeva

MƏTLƏB
Metlebsalahov@mail.ru

Paşinyan ABŞ-ın “ortağı” oldu - Putinin şilləsi qapıdadır...

“Paşinyan faktiki olaraq, hətta acınacaqlı nəticələrini belə düşünmədən Ermənistanı odun içinə atdı”

Bu, baş verdi. Onsuz da yeni boyunduruq axtaran rəsmi İrəvan nəhayət ki, Rusiyaya “təpik atıb” üzünü Vaşinqtona çevirdi. Artıq ABŞ və Ermənistan strateji tərəfdaşlıq sazişi imzalayıb. Bu sənədi də Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan və ABŞ dövlət katibi Antoni Blinken Vaşinqtonda imzalayıblar.

Demək ki, Emmanuel Makronun Nikol Paşinyanı tələm-tələsik Parisə aparması, orada yeni ABŞ Prezidenti Donald Trampa görüşdürməsi qəti təsadüfi deyilmiş. Əlbəttə, siyasətdə təsadüflər çox-çox nadir hallarda olur. Ciddi siyasətdə isə çox vaxt hər şey ölçülüb- biçilir. Özü də məsələ ABŞ kimi supergücdən gedirsə. Qərarlar da ABŞ dövləti adından verilir, şəxslərin deyil. Deməli, N.Paşinyanın “qucaqlanması” təkəcə Co Baydenin şəxsi qərarı ola bilməz. Bu, ABŞ-ın bölgədə Rusiya əleyhinə strateji siyasətidir. Vaşinqtondakı strateji tərəfdaşlıq sazişinin imzalanması zamanı A.Blinken bəyan edib ki, “gələcək həftə sərhəd təhlükəsizliyini təmin etmək istiqamətində birgə iş aparmaq üçün ABŞ-dan Ermənistanla xüsusi sərhəd mühafizə qrupu göndərəcəyik.”

Gör, A.Mirzoyan nə deyib? SİTAT: “Biz inanırıq ki, sabit və firavan Cənubi Qafqaz bütün regional aktorların və beynəlxalq ictimaiyyətin maraqlarına cavab verir. Ermənistan bu ümumi məqsədə nail olmaq üçün Birləşmiş Ştatlarla sıx əməkdaşlığı davam etdirməyə sadıqdır və həmçinin elan etməkdən məmnundur ki, qlobal təhlükəsizliyə ortaq öhdəlik ruhunda Ermənistan “İslam Dövləti”ni məğlub etmək üçün qlobal koalisiyaya qoşulmaq niyyətindədir.” Tək bildiyim odur ki, A.Mirzoyanın bu açıqlamasından sonra İŞİD silahı buraxıb tarixdən silinəcək. Ən azı Ermənistan kimi “nəhəngin” onun düşməni olması nəyə desən dəyər...

Gələk ABŞ və Ermənistan XİN rəhbərlərinin açıqlamalarına. Bu iki açıqlama artıq rəsmi İrəvanın Moskva ilə iplərini qopardığını və gələcəkdə baş verə biləcək ən kritik riskləri göz önünə aldığını göstərir. ABŞ hərbi kontinentinin min cür adla Ermənistanla rəsmi olaraq ayaq açması Moskvaya meydan oxumaqdır və eğer A.Blinkenin dediyi kimi, məsələ “sərhəd təhlükəsizliyi” ilə bağlıdırsa, demək, ABŞ Ermənistanı tamamilə ovcunun içinə almaq istəyir. Elə bir Ermənistanı ki, Gümrüdə Rusiya hərbi bazası var, elə bir Ermənistanı ki, bu gün iqtisadi baxımdan Rusiyanın qarşısında əlibaxım dilənçi görkəmindədir, elə bir Ermənistanı ki, 70-80 faiz işçi qüvvəsi və diaspora sistemi Rusiyada məskunlaşıb. Açıq demək lazımdır ki, ABŞ-ı Cənubi Qafqaza soxmaqla N.Paşinyan ilk növbədə erməni xalqı üçün gələcəkdəki böyük fəlakətlərə də “hə” demiş oldu. Yoxsa Vaşinqtonda elə düşünürlər ki, Rusiya əsrlər boyu forpostu olan, bölgədə ən çirklə işləri gördürdüylər Ermənistanı ABŞ-a “hədiyyə” edəcək? Buna qəti inanmıram.

Digər bir məqama diqqət edək. Onsuz da Fransa, Avropa İttifaqı və digər Qərb strukturlarının əli ilə uzun müddətdir silahlanan rəsmi İrəvan, bu müddətdə ABŞ qurumlarından da bolluca milyonluq dollar “yardımları” alıb. Elə təkəcə bir faktı vurğulasaq yetər ki, ABŞ-ın Ermənistanı tamamilə caynağına keçirmək üçün çoxdan hazırladığına əmin olasan. Buyurun, hələ ötən ildən ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) Ermənistanla maliyyə yardımının həcmi iki dəfədən çox - 120 milyon dollardan 250 milyon dollara qədər artıracağını bəyan etmişdi. Hətta ilin sonlarında ABŞ-dan Ermənistanla fantastik rəqəmli “yardım” ayrılacağı barədə də söz verilmişdi. Bu addım fərqli istiqamətlərə yozulsa da, əsl niyyət ortadadır - USAID-in arxasında duran beynəlxalq şəbəkələrin, mərkəzlərin erməni məsələsini, onların mövcudiyetini Cənubi Qafqazda davam etdirmək və “erməni kartı”ndan öz məqsədləri üçün istifadə etmək istəyirlər. Bütün hallarda məsələnin kökü bu ilin aprelin 5-də imzalanan üçtərəfli razılaşmaya: ABŞ-Aİ-Ermənistan danışıqlarının nəticələrinə “dayanır”. Məhz həmin görüşdə verilən qərarlar bu gün “Sülh Fondu”, “USAID” kimi “dəyənək təşkilatları”nın əli ilə reallaşdırılır. Qərbin Ermənistanı milyon dollarlar və silah “yağına” tutması, əlbəttə regionun təhlükəsizliyini və sabitliyini daha böyük təhdid altına salır. Hazırda Ermənistan həm Fransadan, həm ABŞ-dan, eləcə də uzaq Hindistandan hərbi texnika almağa davam edir. Son bir neçə ildə Ermənistanla Fransa arasında üç hərbi texniki əməkdaşlıq razılaşması imzalanıb. Bütün bu proseslər açıq şəkildə göstərir ki, ABŞ və Fransanın bölgədə sülh yaratmaq kimi bir niyyətləri yoxdur. Xüsusilə bu işdə Fransa daha çox canfəşanlıq edir.

Bu gün Afrika, Uzaq Şərq və Yaxın Şərq regionlarında təsir dairəsini itirən Fransa indi Qafqaza və Mərkəzi Asiyaya yönəlib və bu məqsədlərinə çatmaq üçün Ermənistandan bir forpost kimi istifadə edir. ABŞ ilə Ermənistan arasında imzalanan tərəfdaşlıq sazişi isə artıq bölgədə çox böyük proseslərə təkan vermiş oldu. Nə Moskva bu prosesi sakitcə izləyəsi deyil, nə Azərbaycan rəsmi İrəvanı qısqacılıq planlarını görməzdən gəlməyəcək, nə də Ermənistanın öz daxildir ictimai rəy N.Paşinyanın bu son dərəcə ölümcül riskinə hamılıqla “HƏ” deyəsi deyil. Erməni cəmiyyətində bu prosesə etiraz səsləri çox güman ki, yaxında baş qaldıracaq. Ən maraqlısı isə Ermənistanı özünə qardaş elan edən, dünən əksər fars deputatların İrəvanda görüşlər keçirdiyi İranın bu məsələyə nə reaksiya verəcəyidir. Daima Azərbaycana qarşı məkrli mövqeyi ilə seçilən, “düşmənimin düşməni mənim dostumdur” prinsipi ilə Ermənistanla can-qəlb bir olan rəsmi Tehranın İrəvana göz ağradacağı da gözlənilən deyil. Çünki İran Azərbaycana qarşı bölgədə özünə tərəfdaş axtarır.

Gələk, əsas məsələyə. N.Paşinyanın birbaşa ABŞ-ı Ermənistanla soxuşdurması Vladimir Putini də hərəkətə gətirəcək. Amma hansı formada? Bax, məsələ budur...

Sosial şəbəkələr müasir dünyada insanların ünsiyyət qurması, məlumat əldə etməsi və əylənməsi üçün vacib bir vasitədir. Onların əsas faydalarına sürətli informasiya mübadiləsi, yeni biliklər əldə etmək, biznes və karyera imkanlarının genişlənməsi, eləcə də uzaq məsafələrdəki insanlarla əlaqə saxlamaq daxildir. Lakin sosial şəbəkələrin zərərləri də mövcuddur. Uzun müddət istifadəsi asılılıq yarada, vaxt itkisinə səbəb ola bilər. Bundan əlavə, saxta məlumatların yayılması, şəxsi məlumatların təhlükəyə atılması və psixoloji təsirlər (stres, depressiya, sosial təzyiq) kimi risklər də vardır. Sosial şəbəkələrdən düzgün və balanslı istifadə edildikdə, onların faydalarından maksimum yararlanmaq və zərərindən qorunmaq mümkündür. Bəs vətəndaşların bu barədə fikirləri nələdir? Onlar sosial şəbəkələrdən hansı məqsədlərlə istifadə edir? SİA bu barədə vətəndaşların fikirlərini öyrənib.

Şəhər sakini Könül Məmmədova: "Bu gün hər kəs sosial şəbəkələrdən istifadə edir. Sözsüz ki, bunun faydalı tərəfləri oldu-

ğu kimi ziyanlı tərəfləri də var. Faydalı tərəfləri ondan ibarətdir ki, hər şeylə maraqlana bilirsən, məlumat toplayırsan, informasiya əldə edirsən. Ziyanlı tərəfləri isə adi bir körpə uşağı nəzarətsiz qoyduqda hər şeydən istifadə edir. Həmçinin uşaqlar sosial şəbəkələrdən istifadə edərək qorxulu filmlərə baxır, bu da pis fəsadlara gətirib çıxarır. Dediyim kimi faydalı və zərərli tərəfləri də var, təbii ki, biz də faydalı cəhətlərdən istifadə etməyə çalışırıq. Yaş dövründən asılı olaraq həmçinin körpələrə çox zərərləri var. Sosial şəbəkələrdən hər kəs istifadə edir, eyni zamanda ətrafımda olan insanların onun faydalı tərəflərindən istifadə etməsindən xəbərim var, yeni kimin necə istifadə etməyinə baxır. Sosial şəbəkələrdə elə şeylər var ki, birbaşa insanın həyatına təsir edir".

Şəhər sakini Şəhanə Səfərlı: "Əslində sosial şəbəkələrin həm müsbət, həm də mənfi tərəfləri var. İstər böyüklər, istərsə də kiçiklər çox lazımsız kontentlərə baxırlar, yə-

ni durduq yere insanların qarşısına pis məlumatlar çıxır. Ümumi götürdükdə isə internetin çox müsbət tərəfləri var. Bizim vaxtımızda internet olmadığı üçün biz kitab oxuyaraq, kasetlərə qulaq asaraq dil öyrənirdik, lakin o qədər də sərbəst danışa bilmirdik. İndiki zamanda uşaqlar 4-8 aya dil öyrənə bilər. Həmçinin sən hansısa sözün mənasını bilməsən onu sosial şəbəkələr vasitəsilə həmin dəqiqə tapmaq olur. Lazımsız tərəfləri isə həddən artıq gereksiz informasiyaların çox olması ilə bağlıdır".

Şəhər sakini Məryəm Mehdizadə: "Sosial şəbəkələrin ən müsbət tərəfi informasiyanı rahatlıqla əldə edə bilməyimizdir. Lakin informasiya kütləsinin çox olması, insanların seçmədən məlumatları əldə etməsi bunun mənfi tərəflərindəndir. Bundan əlavə sosial şəbəkələrdə hər göstərilən məlumatlarda

Sosial şəbəkələrin yaratdığı fəsadlara CƏMİYYƏTİN BAXIŞI

doğru olmayıb insanları yanlış düşüncələrə sürükləyir. Həmçinin sosial duruma da təsiri böyükdür, çünki yayılan xəbəri insan rahatlıqla əldə edə bilər. Mən sosial şəbəkəni məlumat, yaxud da yaxınlarımla münasibətdə olmaq üçün istifadə edirəm. Sosial şəbəkələr internetlə əlaqəli olduğuna görə asılılıq yarada bilər. Biz orada çox vaxt itiririk, bəzən isə zamanın necə keçdiyini anlamırıq. Yeni sosial şəbəkələri qədərində istifadə etmək lazımdır".

Şəhər sakini Sübhan İmanov: "Sosial şəbəkələrin mənfi tərəflərindən biri budur ki, əsasən "tiktok"da olan canlı yayımlar uşaqlara pis təsir edir, yeni psixoloji baxımdan də-

yişirlər. Müsbət tərəfləri isə bundan ibarətdir ki, "facebook", "instagram" kimi şəbəkələrdə insanlara faydalı olan xəbərlərin paylaşılmasıdır. Həmçinin üstün cəhətləri ondan ibarətdir ki, məşhur insanları takib etmək imkanın olur. Amma yenə də mənim fikrimcə, ən pis

sosial şəbəkə hal-hazırda "tiktok"dur".

Şəhər sakini Səyyarə Məmmədli: "Böyükü, kiçikli hər kəs sosial şəbəkələrdən asılıdır və əl çəkmirlər. İnsan əsas işlərdən qalır, real düşüncə bilmir, vaxtının çox hissə-

sini sosial şəbəkələrdə keçirir. Şəxsən mən sosial şəbəkələrdə vaxtımın necə keçdiyini bilmirəm. Sosial şəbəkələrin xeyri geniş məlumat əldə etmək imkanımızın olmasıdır. Gün ərzində demək olar ki, vaxtımın hamısı sosial şəbəkələrə gedir, lakin bununla yanaşı daha geniş şəkildə məlumatlanıram. Sağlamlığıma ziyanları barədə düşünürəm, lakin hansı xəstəliklər mövcuddur bilmirəm. Lakin buna baxmayaraq gözüm zəifləyir. Sosial şəbəkələrin ziyanlı tərəfləri telefonla hal-əhval tutaraq bir-birindən uzaqlaşırırlar. Yeni hər get-gedə uzaqlaşır yadlaşırırlar".

Şəhər sakini Şərif Şərifli: "Mən tələbə olduğum üçün hal-hazırda sosial şəbəkələr-

dən imtahanlara görə olduqca az istifadə edirəm. Həmçinin sosial şəbəkələr digər ölkələrdə bizə nisbətən daha yaxşıdır. Bununla yanaşı mənfi və müsbət tərəfləri vardır. İnsanları məlumat baxımından manipulyasiya, təhrif edilməsinə gətirib çıxarır. Sosial şəbəkələrdən yaxşı mənada nümunə götürülməlidir, amma təəssüf ki bizim ölkədə bu yoxdur. Gün ərzində isə demək olar ki, 2 saatımı sosial şəbəkədə istifadə edirəm. Ən çox isə "WhatsApp" platformasından dərs məqsədi ilə istifadə edirəm. Sosial şəbəkələr insanda qəzəb və önyarğı yaradır. Həmçinin sağlamlığımda bir çox problemlərə, məsələn gözümün zəifləməsinə gətirib çıxarır".

Şəhər sakini Ayla Qasımova: "Sosial şəbəkələr ümumiyyətlə bizim mütəmadi olaraq vaxtımızı alır, yeni gündə 7-8 saat məşğul olur. Ancaq bununla yanaşı məlumat-

lara tez şəkildə çatmaq imkanımız var. Mən günümün təxminən 5-6 saatını sosial şəbəkələrdə keçirirəm və hiss edirəm ki, artıq sağlamlığıma ziyan vurub. Hər səhər oyanan kimi telefonu yoxlamaq ehtiyacının yaranması normal deyil. Lakin mən qrafik dizayner olduğum üçün sosial şəbəkələr mənə çox kömək olur. Özümüzdə idarə edərək sosial şəbəkələrdən istifadəyə limit qoymaq lazımdır".

Xeyrənsə Piriyyəva

Demokratik, hüquqi dövlət qurmaq, əsaslı islahatlar aparmaq üçün, ilk növbədə, ölkədə ictimai-siyasi sabitliyi, qanunun aliliyini, asayışı təmin etmək lazımdır. Azərbaycanda yaşayan hər bir vətəndaş milliyyətindən, dinindən, dilindən, siyasi əqidəsindən asılı olmayaraq demokratik azadlığa və hüquqlara maldır. Təsadüfi deyil ki, ölkəmiz dünyada tolerant siyasətlə idarə edilən, habelə tolerant yaşayışın təmin edilməsi ilə məşhur olan azsaylı ölkələrdəndir. Demokratik dövlət statusunu şəərəflə daşımağının bir səbəbi də ölkəmizdə ölüm hökmünün olmamasıdır.

XX əsrin sonlarına doğru Azərbaycanın siyasi, sosial və iqtisadi transformasiya prosesi baş verirdi. Bu da öz növbəsində hakimiyyət-vətəndaş cəmiyyəti arasında problemlərə səbəb olurdu. Əsas problemlər insan hüquq və azadlığı istiqamətində yaranırdı. Demokratik bir cəmiyyət qurmaq istəyən Azərbaycan bunun üçün, ilk növbədə, o cəmiyyətin hüquq və azadlığını təmin etməli idi.

1988-1990-cı illərdə SSRI-nin tarixi zərurətdən süquta uğradığı bir zamanda Azərbaycan xalqının müqəddəratı sual altında idi və yalnız təcrübəli, ağıllı, cəsarətli, dövlətinə və millətinə bağlı, eyni zamanda gələcəyə böyük ümid bəsləyən şəxsiyyətlərin məsələlərə vaxtında müdaxiləsindən asılı idi. Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərpasının ilk illərində daxilə gedən hakimiyyət uğrunda mübarizə cəmiyyət-dövlət məsələlərinə də ciddi təsir edirdi.

Dövlət müstəqilliyinin qorunması sahəsində atılacaq addımlar mütləq idi, lakin hakimiyyət davası bu addımlara mane olurdu. Azərbaycan xalqı anlayırdı ki, bu cür davam etsə, qan bahasına alınmış o müstəqillik təkrar itiriləcək. Dövlət içindəki çəkişmələri, mövcud problemləri məhz təcrübəli və xalqına bağlı bir lider yoluna qoya bilərdi. Beləliklə, 1993-cü ildə qədirbilən xalqımız böyük siyasətçi, zamanında Azərbaycana rəhbərlik etmiş və daha sonra Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının üzvü olan Ulu Öndər Heydər Əliyevi Azərbaycana dəvət etdi.

Ozaman ki mövcud vəziyyət, əlbəttə ki, insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericilik sisteminin inkişafı konsepsiyasının, eyni zamanda müasir Konstitusiyasının hazırlanmasını dikte edirdi. Uzaqgörən lider bu məsələdə də xalqını yanıltmadı, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması onun qarşısına qoyduğu prioritet vəzifələrdən biri oldu. Heydər Əliyev

Şərqdə ölüm hökmünü ləğv edən ilk ölkə

bilirdi ki, müstəqilliyini qanla geri alan bir ölkənin vətəndaşları öz hüquqlarını anlayır, tələb edirsə, o zaman ən kiçik dövlət belə dünyanın nəhəng ölkələri arasında böyük gücə sahib olur.

Bu baxımdan, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasını qarşıya qoyulmuş ali vəzifə kimi bəyan edən Ulu Öndər 1993-cü ildən ölüm hökmü cəzası üzərində moratorium qoyulmasını, 1998-ci ildə isə bu cəzanın tamamilə ləğv olunması istiqamətində işə başladı. 1998-ci il fevralın 10-da müvafiq sərəncamla Azərbaycanda ölüm hökmünü ləğv etdi. Həmin sərəncamdan sonra, əvvəllər barələrində ölüm hökmü çıxarılmış insanların cəzasını ömürlük həbs cəzası ilə əvəzləndi. Bu, Azərbaycan dövlətinin insan hüquqlarının müdafiəsi və təmin olunması siyasəti çərçivəsində həyata keçirilən ən mühüm addımlardan idi.

Statistik məlumatlara görə, 1988-1993-cü illər ərzində 32 nəfər haqqında ölüm hökmü icra olunub. Onlardan 8 nəfər haqqında hökm 1993-cü ildə Prezident fərmanları əsasında icra edilib. 1993-cü ilin iyun ayından ölkə rəhbərliyinə qayıtmış Heydər Əliyev vəd etdiyi demokratik və humanist ölkə quruculuğu üçün Azərbaycanda ölüm hökmünün icrasına moratorium qoyur, 10 fevral 1998-ci il tarixli Qanunla isə tamamilə ləğv edir.

Bu addım Azərbaycan dövlətinin, Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı ilə humanist və demokratik yola qədəm qoyduğunu, ölkədə

insan hüquqlarının qorunmasının necə böyük dəyər olduğunu bir daha təsdiq edir. Azərbaycanda insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsi, onların həyata keçirilməsinin təmin edilməsi, bu hüquqların pozulmasının qarşısının alınması istiqamətində aparılan dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində icra hakimiyyəti orqanlarının üzərinə böyük vəzifələr qoyan ulu öndər hər bir dövlət orqanının bu istiqamətdə məhsuldar işləməsinə tələb edirdi.

Qeyd edək ki, ölkədə ölüm hökmü kimi ağır cəzanın ləğv edilməsi o ölkədə insan hüquq və azadlıqlarının qorunması ilə yanaşı, həm də nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların tələbi idi. Xüsusən də, Avropa Şurasının bu quruma üzv dövlətlər qarşısında qoyduğu əsas tələblərdən biri ölüm cəzasının ləğvi məsələsi idi. Avrop Şurasının 1983-cü ildə qəbul etdiyi İnsan Hüquqlarına dair Konvensiyanın 6 nömrəli protokolunda ölüm hökmünün yolverilməz olduğu qeyd edilib. Bu məsələ Heydər Əliyevin müəllifi olduğu müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında da əksini tapıb.

Nəticə etibarilə ümummilli lider Heydər Əliyev 1998-ci il yanvarın 22-də ölüm hökmünün ləğv olunması haqqında təşəbbüslə çıxış edərək, cinayət-hüquq siyasətini hərtərəfli təhlil etdi, ədalət, azadlıq, humanizm, tolerantlıq kimi dəyərləri rəhbər tutaraq Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə müraciət

etdi. Beləliklə, 26 il öncə, 10 fevral 1998-ci ildə Azərbaycan Parlamenti Ulu Öndərin təşəbbüsünü dəstəkləyən o mühüm qərarı qəbul etdi. Bununla da Azərbaycan Şərqdə ölüm hökmü cəzasını ləğv edən ilk ölkə kimi tarixə düşdü.

Məlumat üçün qeyd edək ki, hazırda dünyada ən ağır cinayət törətmiş şəxslərə ölüm hökmü verən ölkələr də az deyil. Ölüm hökmü cəza sistemində cinayətkarlara verilən cəzaların ən ağırıdır. Dünyanın 60-dan çox dövlətində ölüm hökmü qüvvədədir. Bəzi ölkələrdə hətta 18 yaşına çatmayanlara da ölüm cəzası kəsilir. Humanizm və insan hüquqları sahəsində olan beynəlxalq təşkilatlar bütün ölkələrdə ölüm cəzasının ləğvi istiqamətində fəal iş aparsalar da, hələ ki, buna nail ola bilmirlər.

Beynəlxalq statistikaya görə, hazırda Çin edamların sayına görə dünyada liderdir. Bu ölkədə ildə təxminən 5 minə yaxın edam cəzası yerinə yetirilir. Bu rəqəm yerdə qalan bütün ölüm hökmü qüvvədə olan ölkələrin birlikdə icra etdiyi edam cəzalarının ümumi sayına yaxındır. Edamların sayına görə dünyada ikinci yeri İran tutur. Bu ölkədə il ərzində təxminən 300-400 ölüm hökmü icra olunur. İraqda bir ildə təxminən 60-75, ABŞ-da isə 50-55 cinayətkar edam olunur.

Əslində, ölüm hökmü qüvvədə olan ölkələrin əksəriyyətində bu qanun icra edilmir, əksər hallarda ömürlük həbs cəzası ilə əvəzləndirilir. Hazırda dünya ölkələrinin təxminən 90-da ən ağır cinayətlərdə belə ölüm hökmü verilmir. Bəzi ölkələrdə yalnız hərbi cinayətlər zamanı ölüm cəzası verilir. Ağır cinayətlərə görə ölüm cəzasının icrası ən çox Çin, İran, İraq, ABŞ, Səudiyyə Ərəbistanı, Əfqanıstan və Vyetnamda olur. Ölüm cəzasının icrası da fərqlidir, bu cəzanı alanların bəzi ölkələrdə gilyotinlə boynu vurulur, bəzi ölkələrdə asılır, bəzilərində iynə, bəzilərində isə daş-qalaq üsulu ilə öldürülür.

Demokratiyanın beşiyi hesab edilən Amerikada bu cəza elektrik stulunda verilir, cinayətkar yüksək cərəyanla öldürülür. Bu günlərdə Amerikada məhkəmənin verdiyi qərar dünyada böyük əks-səda doğurdu. 2022-ci ildə öldürücü inyeksiya ilə edam etmək cəhdindən sağ çıxan məhbus Kennez Eugene Smitin azot qazı ilə edam edilməsi qərarı verildi. Dar ağacı ilə qətl icra etmək İran və İraqda daha çox olur. Çin ölüm iynəsi ilə edam edir. Əfqanıstanda edam olunacaq insan belinədək torpağa basdırılır, daha sonra daş-qalaq edilir. Vyetnamda edam cəzası güllələnməklə icra edilir.

Lalə Mehralı

Kəndlər şəhərlərlə müqayisədə niyə geriləyir?

ŞƏRH EDİLDİ

"Ümumiyyətlə, bu, kifayət qədər geniş və çoxistiqamətli mövzudur. Amma mən buna iki aspektdən yanaşdım. Birincisi sosial, ikincisi isə iqtisadi aspektdir. Bu iki aspektdə də kənd həyatının çətinliyi ondan ibarətdir ki, insanlar iş yeri tapmaqda çətinliklə üzləşirlər, onların əməyi layiqli dəyərləndirilmir, regionlarda təklif olunan iş yerlərinin əhəmiyyətli hissəsi kənd təsərrüfatının payına düşür. Bu da təbii ki, ən aşağı əməkhaqqı olan sahələrdən biridir və həmçinin kənd təsərrüfatının mövcud inkişaf çərçivələri səmərəli fəaliyyətin təşkilatı üçün imkanlar yaratmır". Bu sözləri iqtisadçı ekspert Rəşad Həsənov SİA-ya açıqlamasında deyib.

Onun sözlərinə görə, zamanında torpaq bölgüsünün nöqsanlarından tutmuş, bu gün quraqlığın iqlim dəyişikliyinə yaratdığı su

çatışmazlığına qədər, texnologiyaların tətbiqi imkanları, eyni zamanda ailə təsərrüfatlarının miqyasına qədər müxtəlif faktorlar qeyri-səmərəsiz istifadəsi fərdi iqtisadi fəaliyyətin şərtlənməsinə gətirib çıxarır: "Bununla yanaşı sosial infrastrukturlarla və aspektlərlə bağlı da kifayət qədər problemlər mövcuddur. Burada keyfiyyətli təhsil və səhiyyəyə çıxış imkanlarının məhdudluğu, eyni zamanda yol-nəqliyyat infrastrukturunun müasir tələblərə cavab verməməsi, asudə vaxtlarının səmərəli təşkili və əlverişli fəaliyyət növlərinin təklif edilməməsi kənd həyatını ağırlaşdıran istiqamətlər kimi dəyərləndirilə yaxud problemlər kimi görülə bilər".

Iqtisadçı ekspert həmçinin qeyd edib ki, burada müxtəlif institusional strukturların öhdəlikləri vardır: "Yerli özünüidarəetmə orqanları və icra hakimiyyəti institutları məsuliyyət daşıyırlar. Xüsusilə sosial infrastrukturun formalaşma-

sı, suya ədalətli çıxışın təmin edilməsi, kommunal infrastrukturun yaradılması və s. istiqamətlər və fərdi sahibkarlıq təşəbbüslərinin dəstəklənməsi, müvafiq imkanların yaradılması, bölgələrə investisiyanın cəlb edilməsi yerli icra hakimiyyəti orqanlarının, həmçinin bələdiyyə institutlarının öhdəlikləri çərçivəsindədir. Bu istiqamətdə hər hansı səmərəli fəaliyyətlərini göstərən sübutlar yoxdur. Eyni zamanda mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının da öhdəlikləri vardır. Regionların inkişaf siyasətinin effektiv həyata keçirilməsi, mövcud re-

sursların düzgün qiymətləndirilməsi, əhalinin həyat şəraitini yaxşılaşdıran amillərin dəstəklənməsi, iş yerlərinin, bizneslərinin yaradılması üçün əlverişli şəraitin olmasını təmin etmək, investisiyaların biznesə doğru əks mərkəzləşməsi və yayılması mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının öhdəlikləri sırasındadır. Ötən 3-10 illikdə təəssüf ki, kənd həyatının inkişaf istiqamətin-

də meyillər şəhər həyatı ilə müqayisədə çox geridə qaldı və nəticədə nəzarət olunmayan daxili sürətli urbanizasiya, xüsusilə də əhalinin Bakıda qeyri-rəsmi, həmçinin rəsmi şəkildə sıx məskunlaşması ciddi səylərin aradan qaldırılması hallarını belə mümkünsüz bir vəziyyətə gətirib çıxarır".

Keyrənsə Piriyyəva

Ölkəmizin iqtisadi qüdrətinin yüksəlməsi, sosial inkişafı bütün sahələrdə nailiyyətlərin əldə olunmasına ciddi zəmin yaradıb. Azərbaycan Prezidenti Cənab İlham Əliyevin ardıcıl olaraq, həyatın bütün sahələrinin inkişafı üzrə həyata keçirdiyi islahatlar, qəbul olunmuş dövlət proqramları Azərbaycanın dünyanın inkişaf etmiş ölkələri arasında özünə layiqli yer tutmasına səbəb olub. Azərbaycan iqtisadiyyatının əsasını təşkil edən neft və bununla bağlı imzalanan beynəlxalq sazişlər, müqavilələr dövlətin maliyyə vəsaitinin yüksəlməsinə və bunun müqabilində ölkənin bütövlükdə sferasının dəyişməsinə gətirib çıxarıb.

Ölkəmizdə müasir tələblərə cavab verən otellərin inşası da əlbəttə ki, Azərbaycanın iqtisadi gücünün göstəricisidir. Azərbaycanın bölgənin lider dövlətinə çevrilməsi dünyanın ən məşhur firma və şirkətlərinin, brendlərinin ölkəmizə diqqətinin artmasına səbəb olub. İqtisadi inkişaf nəticəsində turizm sektoruna da xüsusi dövlət qayğısı, o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyətinə əlverişli mühitin yaradılması dünyanın tanınmış otel şirkətlərinin də ölkəmizə axınını gücləndirib. Əgər bu gün "Four Seasons", "Fairmont", "Marriott", "Hilton", "Kempinski", "Jumeirah", "Sheraton", "Hyatt" kimi dünyanın səkkiz aparıcı otel brendi Bakıdadırsa, artıq bu ölkəmizin inkişafının bir göstəricisidir. Belə brendlərə yalnız dünyanın ən inkişaf etmiş şəhərlərində təsadüf olunur.

Bakıda beşulduzlu otellərin sayı durmadan artır. Beşulduzlu otellərdə rahat və gözəl yerləşmə, yüksək xidmət və cazibəli interyer diqqəti cəlb edir. Təbii ki, belə hotellərin inşası Azərbaycana gələn turistlərin marağının artmasına əhəmiyyətli dərəcədə səbəb olacaq. Paytaxtımızda "The Ritz-Carlton Bakı" oteli 33 mərtəbəlidir və oteldə 190 geniş qonaq otaqları, lüks mənzillər, restoranlar, fitness və biznes mərkəzləri, müxtəlif tədbirlərin keçirilməsi üçün konfrans zalı yaradılıb. Binanın 14 mərtəbəsi otel otaqları üçün nəzərdə tutulub, 15-ci mərtəbədə başlayaraq, yuxarı hissədə isə rezidensial və mənzillər yerləşir. Binada korporativ toplantıların və xüsusi günlərlə bağlı tədbirlərin təşkili üçün də ideal şərait yaradılıb. Oteldə Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərinin adlarını daşıyan "Qarabağ", "Ağdam", "Cəbrayıl", "Qubadlı", "Tərtər", "Xocalı", "Füzuli", "Zəngilan", "Kəlbəcər", "Xankəndi", "Xocavənd" və "Laçın" otaqları var. Otelin memarlığında Azərbaycana aid xüsusiyyətlərə - tarixin, incəsənətin, mədəniyyətin və müasir tendensiyaların vəhdətinə xüsusi diqqət yetirilib.

Bu gün əminliklə deyə bilərik ki, aparıcı sənaye sahəsinə çevrilən turizm ölkəmizdə rəqabətə davamlıdır. Bu da, ən birincisi ölkəmizin çox əlverişli iqtisadi-coğrafi mövqeyə malik olması ilə bağlıdır. Bununla yanaşı, qeyd etdiyimiz kimi, bir çox turizm mərkəzlərinin yaradılmasıdır. Bakıda brend şəbəkələrə aid bir neçə beşulduzlu hotelin açılması Azərbaycanda turizmin inkişafına göstərilən diqqətin bir nümunəsidir. Bu gün nəinki paytaxt Bakıda, eləcə də Azərbaycanın bir çox yerlərində ən müasir səviyyədə otellər tikilib. Şimal-qərb zonasında, Şamaxıda, Qəbələdə, Şəkildə, Qubada və başqa məkanlarda müasir tələblərə cavab verən otellər inşa edilib. Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə, ölkə həyatının digər sahələri kimi, turizm sektoruna da ayırdığı diqqətin nəticəsidir.

Inkişaf etmiş sivil dünyanı maddi abidələri, yeraltı və yerüstü sərvətləri ilə heyretləndirən Azərbaycanda yay turizmi ilə yanaşı, qış turizm bazasının yaradılması mövsümlilik anlayışını aradan qaldırmaqla davamlı turizmə nail olmağa şərait yaratdı. Şahdağ qış-yay turizm kompleksinin yaradılması Azərbaycanın qış turizminin inkişafında uğurlara gətirmiş oldu. Dünyadakı bu tipli komplekslərdən müasirliyi və universallığı ilə fərqlənən kompleks Şahdağ qış-yay turizm kompleksi müasir tələblərə cavab verir. Azərbaycanda yol, nəqliyyat və di-

Dünyanın aparıcı otel brendləri Azərbaycanda

gər infrastrukturun müasirləşdirilməsi turizmin inkişafına yol açır.

TURİZMİN İNKİŞAFINA TƏKAN

Görülən işlərlə bərabər, olaraq dövlət başçısı tərəfindən yol infrastrukturunun yaxşılaşdırılması istiqamətində də böyük addımlar atılıb. Azərbaycanda maqistral yollar müasir formada yenidən qurulub. Bir çox yaşayış məntəqəsini birləşdirən kəndlərin, yaşayış məntəqələrinin yol infrastrukturunun yaxşılaşdırılması ilə bağlı dövlət başçısı son illər ərzində xeyli sayda sərəncamlar imzalayıb ki, bu da əhalinin rahatlığına xidmət edir. Bütün həyata keçirilən bu layihələr vətəndaşların rahat gediş-gəlişinin təmin olunması, yük və sənəddəşmənin rahatlaşması ilə bərabər bölgələrdə turizmin inkişafına səbəb oldu. Azərbaycanda yeni aeroportların tikilməsi beynəlxalq hesabatlarda Azərbaycan hava xidmətlərinə görə öncül yerlərdən birində qərarlaşır. Xüsusi olaraq onu da qeyd edək ki, Füzuli, Zəngilan beynəlxalq hava limanlarının istifadəyə verilməsi turizmin inkişafına təkan verir.

Bildiyimiz kimi, Koronavirus (COVID-19) pandemiyasının yaratdığı böhran nəticəsində turizm sektorunda tənəzzül müşahidə olundu. Bu təkcə Azərbaycanda deyil, bütün dünyada müşahidə edildi. Pandemiya səbəbindən ölkələr arasında hava, quru və dəniz nəqliyyatı əlaqələrinin qapadılması, turist səfərlərinə təbiq edilən qadağalar turizm sektoruna mənfi təsir göstərmiş oldu.

COP29 AZƏRBAYCANIN QLOBAL SƏVIYYƏDƏ TURİST CƏLBEDİCİLİYİNİ DƏ ARTIRIB

COP29 həftəsində Azərbaycana turist axını 2023-cü ilin eyni həftəsi ilə müqayisədə 148 faiz artıb. Bundan əlavə, bu rəqəm 2024-cü ilin F1 həftəsi ilə müqayisədə 16 dəfə çox olub və COP29-un global səviyyədə marağa səbəb olduğunu göstərib. Maliyyə əməliyyatlarında da oxşar tendensiya müşahidə edilib. Belə ki, əməliyyatların ümumi dəyəri 236 faiz, sayı isə 178 faiz artıb. Paytaxt Bakıdan kənar bölgələr-

də isə tranzaksiyaların həcmi 128 faiz yüksəlib ki, bu da tədbirin ölkə üzrə böyük təsirini nümayiş etdirir. Qonaqlama və iaşə sektoru əsas COP29 dövründə yüksəliş əldə edən sahələr kimi fərqlənib. Mehmanxana və qidalanma üzrə xərcləmələr 400 faizdən çox artaraq əsas səbəblərə iqtisadi səmərələr gətirib. Böyük məbləğli əməliyyatlarda da artım qeydə alınıb: 10 və 25 dollar dəyərindəki ödənişlər 200 faizdən çox yüksəlib. COP29 tədbiri Azərbaycanın global səviyyədə turist cəlbədiciyi ni də artırıb. Braziliya, Almaniya, ABŞ və Böyük Britaniya kimi əsas bazarlardan gələn ziyarətçilərin xərcləmələrində kəskin artım müşahidə olunub. Xüsusilə COP30-un ev sahibi Braziliyadan gələn ziyarətçilər mehmanxana xərcləmələrində 7 milyon faiz artım göstərərək rekorda imza atıblar. Eyni kateqoriyada Britaniya və Amerikadan olan ziyarətçilərin xərclədikləri vəsaitlər isə müvafiq olaraq 600 faiz və 819 faiz artım göstərib.

BƏŞƏR MƏDƏNİYYƏTİNƏ QARŞI VƏHŞİLİK

Artıq turist axınının artması ilə müşayiət olunur. Bu cür müasir və dünyaca məşhur otel brendlərinin Azərbaycanda fəaliyyətə başlaması şübhəsiz ki, postpandemiya dövründə turizmin inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bütün sahələrdə həyata keçirilən layihələr Azərbaycanın hər bir bölgəsində turizm üçün geniş imkanlar açır. Ölkəmizə səfər edən turistlərin sayının günbəgün artmasına səbəb əlbəttə ki, bu sahədə həyata keçirilən islahatlar və dövlət proqramlarının uğurla icrası əsas rol oynamışdır. Azərbaycanın hər bir bölgəsi turizm üçün yararlıdır. Təbii ki, ölkəmizin təbii ehtiyatları, coğrafi mövqeyi, tarixi zənginlikləri və potensial nəqliyyat imkanları ilə dünyanın diqqətini özünə daha da cəlb edir. 44 gün davam edən Vətən müharibəsində işğalçı Ermənistan üzərində parlaq qələbə işğal altındakı tarixi torpaqlarımızın azad olunmasını təmin etmiş oldu. Artıq işğaldan azad olan Azərbaycan torpaqlarında yeni həyat canlanır. Bəşər mədəniyyətinə qarşı vəhşilik törədən ermənilər bu ərazilərimizi talan etmiş, abidələrimizi darmadağın edərək viran qoymuşdular. Bütün məscidlərimiz ermənilər tərəfindən dağıdılmışdır. Ağdam, Ağdərə, Füzuli, Cəbrayıl rayonlarındakı kurqanlarla yanaşı, Şuşa, Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Füzuli rayonlarının ərazilərindəki qəbiristanlıqlar, türbələr, məzarüstü abidələr, məscidlər, məbədilər, Qafqaz Albaniyasına məxsus abidələr və digər milli abidələrimiz məhv edilib. Şuşa şəhərində inşa edilmiş Gövhər ağa məscidi erməni terrorunun qurbanına çevrilib. İlk insan məskənlərindən olmuş məşhur Azıx və Tağlar mağaraları, Qaraköpək, Üzərlikləpə kurqanları hərbi məqsədlər üçün istifadə edilib. Şuşada Tarix Muzeyi, Daş Sənətkarlığı Muzeyi, Dərman Bitkiləri Muzeyi, Üzeyir Hacıbəylinin, Bülbülün, Xurşidbanu Nəvəsinin və Mir Möhsün

Nəvvabın ev muzeyləri Şuşanı işğal etmiş erməni vandalları tərəfindən dağıdılmışdır. Bu məkanların hər biri turistlərin marağına səbəb ola biləcək tarixi yerlərdir. Artıq onlardan bir neçəsi təmir və bərpa olunub. Bu ərazilərə gələn şəxslərin - yerli və xarici qonaqların marağındadır.

"QARABAĞ BÖLGƏSİNİN ÇOX ZƏNGİN, FÜSUNKAR, TƏKRAROLUNMAZ TƏBİƏTİ VƏ TARİXİ ABİDƏLƏRİ VAR, ƏMİNƏM, AZƏRBAYCANIN ƏSAS TURİZM ZONASININ BİRİNƏ ÇEVİRİLƏCƏK"

Ermənistanın təcavüzü nəticəsində meşələrimizə də külli miqdarda ziyanlar vurulub. Belə ki, 30 ilə yaxın bir zamanda işğaldan Kəlbəcər, Laçın, Zəngilan kimi ərazilərdə meşələr vəhşicəsinə qırılaraq talan edilmişdir. Orada bitən çox qiymətli palıd, fısqıq, vələs, ağcaqayın, ayı fındığı, qoz, şərq çınarı kəsilərək Ermənistanla daşınmışdır. Əlbəttə ki, ermənilərin Azərbaycanın flora və faunasına vurduğu ziyan canlı təbiətə böyük bir zərərdir və bu vəhşilikdir. Bir ağacı becərmək, ərşəyə gətirmək onilliklərin hesabına mümkün olduğu halda, bir neçə saat ərzində canlı təbiətə təcavüz edən ermənilər onu məhv edirlər. 1969-cu ildə yaradılan Qubadlı Dövlət Təbiət Yasaqlığının 1988-ci ildə sahəsi 8500 hektar olduğu halda, 2020-ci ildə bu 6923 hektar olub. 1577 hektarı erməni təcavüzkarları dağıdaraq, bunu talan ediblər. Laçın Dövlət Təbiət Yasaqlığı, Zəngilan rayonunda Arazboyu Dövlət Təbiət Yasaqlığı erməni təcavüzünə məruz qalıb. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin birində azad olunmuş torpaqlarda əsas fəaliyyət sahələri kimi kənd təsərrüfatı və turizm sahəsini qeyd edərək, Qarabağ bölgəsinin çox zəngin turizm potensialı olduğunu bildirdi. Mövcud şərait həmin məkanların Azərbaycanın əsas turizm zonalarından birinə çevrilməsinə səbəb olacaq. Kəlbəcərin İstisuyu, Şuşanın, Ağdamın sanatoriyaçıları, Turşsu yaylaqları, İsa bulağı, Cıdır düzü və onlarla belə məkanlar sağlamlıq turizminin, eləcə də istirahət üçün nəzərdə tutulan istirahətli keçirilməsi üçün olduqca əlverişlidir. Xatırladaq ki, sovet dövründə Azərbaycana səyahətə gələn turistlərin əsas hissəsi bu cənnət məkanına üz tutublar. 1970-ci illərdən başlayaraq, yaradılmış turizm istirahət müəssisələrinin xidmətlərindən hər il yüz minlərlə yerli və xarici turist istifadə edib. Öz təbii sərvətləri ilə seçilən torpaqlarımızın səfali və müləcəvi əhəmiyyət daşıyan yerləri, flora və faunasının başqa bir ab-havası var.

Artıq bildiyimiz kimi, Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərində "Qarabağ" hoteli istifadəyə verilib.

Qeyd edək ki, 1980-ci ildə inşa edilən hotelin binası 1992-ci ilin mayında Şuşa şəhərinin işğalı nəticəsində öz fəaliyyətini dayandırmış və baxımsızlıqdan tamamilə yarırsız vəziyyətə düşmüşdü. Şuşa şəhəri müzəffər Azərbaycan Ordusunun şanlı Zəfəri nəticəsində Ermənistanın işğalından azad edildikdən sonra 2021-ci ildə Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, hoteldə təmir-bərpa və yenidənqurma işləri həyata keçirilməyə başlandı və tezliklə açılışı oldu. Bu gün müasir səviyyəyə çatdırılan hotelde Şuşa şəhərinə səfər edəcək qonaqların rahatlığı üçün hər cür şərait yaradılıb. Burada müxtəlif kateqoriyalı otaqlar var. Oteldə işğuzar görüşlərin və tədbirlərin keçirilməsi üçün konfrans otağı fəaliyyət göstərir. Hotele yaxın olan parkın ərazisi abadlaşdırılıb, fəvvarələr qurulub və park işğaldan əvvəlki görkəminə qaytarılıb.

Dövlət başçısı çıxışlarının birində vurğuladığı kimi, Qarabağ bölgəsinin çox zəngin, füsunkar, təkrarolunmaz təbiəti və tarixi abidələri var, əminəm, Azərbaycanın əsas turizm zonasının birinə çevriləcək.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

HR İnsan Resursları anlayışının qısaltmasıdır. İşə qəbul, təlim, inkişaf, performansın idarə edilməsi, təzminatların idarə edilməsi, personalın idarə edilməsi və işçilərin sağlamlığı və təhlükəsizliyi kimi insan resurslarının idarə edilməsi funksiyalarından məsul olan bir təşkilatda şöbənin adıdır. HR təşkilatda insan resursları ilə bağlı siyasətləri hazırlayır, həyata keçirir və idarə edir. Bundan əlavə, onlar biznesin insan resursları ilə bağlı hüquqi məsələlər üzrə ekspertiza təqdim edə bilərlər.

İnsan resursları, bir şirkətin ən vacib varlığı olan işçilərin idarə edilməsi və inkişafı prosesi ilə məşğul olan şöbədir. İnsan resursları departamenti işə qəbul, təlim, performansın idarə edilməsi, işçilərlə münasibətlər, əmək haqqı və əlavə müavinətlər, əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi kimi bir sıra fəaliyyətləri həyata keçirməklə şirkətin insan resurslarının idarə edilməsi prosesinə dəstək verir.

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

İnsan resursları de-

işçilərin məmnunluğunu təmin etməyə, problemləri həll etməyə, iş yerində harmoniya və əməkdaşlığı təşviq etməyə çalışır. İşçilərin ehtiyac və hüquqlarına hörmət etmək, ünsiyyət kanallarını açıq saxlamaq, işçilər arasında yaranan münaqişələrin həlli bu prosedə mühüm addımlardır.

Bundan əlavə, insan resursları şöbəsi kompensasiya və əlavə müavinətlərə cavabdehdir. İşçilərin əmək haqları, mükafatlar, əlavə müavinətlər və digər kompensasiyalar bu şöbə tərəfindən idarə olunur. Bu prosedə işçilərin ədalətli qiymətləndirilməsi, onların fəaliyyətinə görə mükafatlandırılması və qanuni tələblərə əməl olunması nəzərə alınır.

Nəhayət, insan resursları departamenti də əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi məsələlərində mühüm rol oynayır. İşçilərin sağlamlığını və təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə iş yerlərində riskləri müəyyən edir, ehtiyat tədbirləri görür və işçilər arasında bu məsələ ilə bağlı marifləndirmə işləri aparır.

Peşə təhlükələrinin, xəsəmələrin və xəstəliklərin qarşısını almaq üçün təhlükəsizlik siyasəti və prosedurlarını hazırlayır və həyata keçirir.

Bütün bu vəzifələrlə yanaşı, insan resursları departamenti də şirkət siyasətlərinin yaradılmasında və həyata keçirilməsində mühüm rol oynayır. Əmək qanunları, iş etikası

HR kimdir?

partamentinin əsas vəzifələrindən biri şirkətə uyğun və bacarıqlı işçiləri cəlb etməkdir. Buraya iş elanlarının hazırlanması, ərizələrin nəzərdən keçirilməsi, müsahibələrin aparılması və iş təkliflərinin təqdim edilməsi kimi addımlar daxildir. İnsan resursları departamenti işə qəbul zamanı şirkətin ehtiyaclarına uyğun keyfiyyətlərə malik namizədlərin seçilməsinə diqqət yetirir.

HR aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirir:

- işçilərin seçimi;
- işə qəbul sənədlərinin hazırlanması;
- bonus və cərimələr sisteminin yaradılması;
- heyətlə tədbirlərin təşkili;
- kadr prosesləri və sənəd dövriyyəsi;
- işçilərin inkişafı və motivasiyası;
- kollektivdə sağlam atmosferin formalaşdırılması və s.

İnsan resursları həm də şirkətdə işçilərin təliminə və inkişafına diqqət yetirir. Bu şöbə yeni işçilərin oriyentasiya prosesini idarə edir, işdən sonrakı təlimləri təşkil edir və hazırkı işçilərə bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün imkanlar yaradır. O, həmçinin performansın qiymətləndirilməsi və əks əlaqə prosesləri kimi performansın idarə edilməsi fəaliyyətlərinin aparılmasına cavabdehdir.

İşçilərlə əlaqələr də insan resursları departamentinin mühüm hissəsidir. Bu şöbə

standartları və insan resursları siyasətləri kimi məsələlərdə şirkətin uyğunluğunu təmin etmək üçün şöbə daxilində rəhbərlik və məsləhət xidmətləri göstərir.

İnsan resursları departamentinin əsas məqsədi şirkətin işçilərini dəyərli şəxslər kimi görmək və onlara dəstək olmaq və şirkətin qarşıya qoyduğu məqsədlərə çatmasına kömək etməkdir. Bu şöbə işçilərin işə qəbul prosesindən başlayaraq iş yerindəki performansını və məmnuniyyətini izləyir, onların ehtiyaclarına uyğun təlim və inkişaf imkanlarını təmin edir, işçilərin motivasiyasını artırmaq üçün mükafat sistemlərini hazırlayır və işgüzar əlaqələri təşkil

edir.

İnsan resursları departamenti şirkətin ən qiymətli resursunu idarə edir və inkişaf etdirir. İşə qəbul, təlim, performansın idarə edilməsi, işçi münasibətləri, əmək haqqı və əlavə müavinətlər, iş sağlamlığı və təhlükəsizliyi kimi bir çox sahədə aktiv rol oynayır. İnsan resursları departamentinin səmərəli fəaliyyəti şirkətin uğuru üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir, çünki düzgün istedadın cəlb edilməsi, həvələndirilməsi və inkişaf etdirilməsi şirkətin rəqabət qabiliyyətini artırır və davamlı inkişafı təmin edir.

Ayşən Vəli

Musiqi ruhun qidasıdır, yoxsa bədənin?

Musiqinin vətəni yoxdur deyirlər, çünki o dil, din, irq, millət, cinsiyət fərqi qoymadan hər yaşdan və mədəniyyətdən olan insana təsir edən vasitədir. Musiqi zövqümüz isə fərqlidir, kimimiz klassik, kimimiz müasir musiqi janrlarına üstünlük veririk. Son illər musiqi terapiyası barədə olduqca geniş məlumatlar var-muşamla, klassik musiqi ilə insanların müalicə edilməsi faktları çoxdur. Qədim dövrlərdən bəri xəstəliklərin müalicəsində də istifadə edilən musiqi, tibbin bir çox sahəsində olduğu kimi, xüsusilə insan psixologiyası üzərində böyük təsirə malikdir.

Musiqi ilə müalicə, digər metodların uğursuz olduğu zaman müsbət nəticələr verə bilər. Xüsusilə də yaddaş pozğunluqlarının bərpa edilməsində musiqi terapiyası əvəzsizdir. Özünə qapanmış, aqressiv və cəmiyyətdən qaçan birini psixoloqlar musiqi dinləməklə müalicə edir və cəmiyyətə yenidən normal baxış və davranışlarını ona qaytarırlar. Musiqinin köməyi ilə yuxusuzluqdan əziyyət çəkənlər və çox hərəkətli uşaqları yatırımaq üçün də istifadə edilir. Musiqi əməliyyata hazırlaşan və vəziyyəti ağır olan xəstələrə cəsarət verir. Əməliyyat zamanı ağrılar sakitləşdirici və ruhu oxşayan musiqilərlə azaldılır. Bəzi cərrahlar da əməliyyata klassik musiqilərin müşayiəti ilə girirlər. Daha canlı və ritmik musiqilər isə orqanizmin özünü yaxşılaşdırması prosesində köməkçi olur.

Yorğunluqdan şikayətlənənlərə də sürətli templi musiqilər təklif edilir. Normal ürək döyüntüsü sürəti ilə başlayan və yavaş yavaş sürətini artıran musiqilər dinləyicidə həyəcan yaradır. Bu, özünü ən açıq şəkildə ənənəvi döyüş barabanları və hərbi orkestrlərdə göstərir. Yüksək ritimli və sürətli musiqilər, insana enerji verir və ürək döyüntüsünün sürətinin artmasına səbəb olur, tənəffüs sürətini dəyişdirir və qan təzyiqini artırır. İnsanları rahatlaşdırmaq üçün həzin səslər və həzin musiqilər istifadə edilir.

Qədim mənbələrdə hələ uzaq keçmişdə musiqidən müalicə vasitəsi kimi istifadə edilməsinə dair məlumatlar var. Musiqi və təbabət esrlər boyu bir-birindən ayrılmaz olub və musiqi həmişə insan üçün estetik və mənəvi zövq mənbəyi rolunu oynayıb. Strabonun fikrincə, musiqi ilə ən vəhşi heyvanları belə ram etmək mümkündür. Məşhur fransız həkimi Jan Reje musiqi vasitəsilə canavarların qızgınlığının necə yatırıldığını, tütək sədaları ilə ovçuların ceyranları necə tora çəkdiqlərini, pətəklərindən qaçmış arıların simbal çalmaqla necə cəmləşdirildiyini, qu quşlarının gitara sədaları ilə necə ovsunlanıb ram edildiyini təsvir edib.

Məşhur bəstəkar və pianoçu Raxmaninov deyərmiş ki, pianoda ifa etmək onun ağırlarını kəsir. Tanınmış skripkaçı B.Sibor quduzluq xəstəliyindən əziyyət çəkən qızının ağrılarını skripka çalmaqla yüngülləşdirmiş. Hippokrat və Pifaqor öz xəsətələrini musiqi ilə müalicə edib və müsbət nəticələr əldə ediblər. XX əsrin ortalarında görkəmli alim, professor İbrahim Topçubaşov Azərbaycanda "musterapiya" adlı tibbi müalicə sisteminin əsasını qoymuşdu. Ağır xəstələr musiqinin müşayiəti ilə əməliyyat edilirdi və yaxşı nəticələr əldə olunurdu.

Müasir dövrdə də musiqidən psixoterapiyanın ən səmərəli üsullarından biri kimi istifadə edilir. Bir sıra xəstəxana və sanatoriyalarda əsəb sisteminin bəzi pozuntularının nizama salınmasında musiqidən əsas müalicə vasitəsi kimi istifadə edilir. Bir qayda olaraq bu işdə klassik musiqiyə üstünlük verilir. Bəyəndiyimiz musiqilər zövqümüzü oxşayır, ruhumuzu dincəldir. Orta və yaşlı nəsillərdə klassik musiqiyə meyl edir. Yeniyetmə və gənclər isə daha çox rep, pop musiqilərini xoşlayır.

Musiqi insanları və cəmiyyətləri bir-birinə yaxınlaşdıran bir vasitədir, musiqi təhsili isə davranış və dünyaya fərqli baxış baxımından çox əhəmiyyətlidir. Gözəl ifa olunan, ən sadə və ya ən qəliz alətlərlə ifa edilən musiqi də, gözəl səsi ilə mahnı oxuyan in-

sanlar da həmişə diqqət mərkəzində olublar. Musiqi ilə məşğul olan bir qrupu gözünüzün önünə gətirin. İstər klassik musiqi ifaçıları, istərsə də müasir musiqilərin ifaçıları. Fikir vermisinizsə, qrupun bütün üzvləri bir-birinə bənzəyir. Çünki onların hamısı eyni musiqidən zövq alır, zövqləri oxşar olduğu üçün həm daxilən, həm də xaricən oxşarlıq yaradır. Təcrübələr göstərib ki, onların ürək döyüntülərinin ritmi belə eyni olur.

Müəyyən alətlərin insanı sakitləşdirir və yaxud da həyəcanlandırma təsirləri var. Ən çox enerji verən musiqi alətlərindən olan baraban və nağara insanda istər-istəməz yüksək əhval-ruhiyyə yaradır. Hərbi marşların həm ruh yüksəkliyi yaratmaq, həm də sakitləşdirici hal aşılmaq kimi bir gücü var. İngilis dramaturqu Uilyam Konqrin yazır ki, musiqidə maqiya qüvvəsi var. O, vəhşini ram edər, daşı yumşaldır, qol-budaqlı palıd ağacını əyər bilər. Araşdırmalara görə musiqi ilə maraqlanan şagirdlər dərslərində daha müvəffəqiyyətlidir, dərslərini daha asanlaşdır. Hiperaktiv uşaqların sakitləşdirilməsində və tərbiyəsində musiqinin təsiri barədə son illər dünyada geniş araşdırmalar aparılır.

Dünya təcrübəsinə görə Motsartın musiqiləri uşaqlar üçün əvəzsiz müalicədir. Xüsusilə, yeni doğulmuş körplərə və azyaşlı uşaqlara musiqinin verdiyi rahatlıq barədə dünyada çox danışılır. Eləcə də, dərslərində ləngimə və problem olan uşaqlar üçün adaptasiya olmaq üçün Motsartın musiqiləri əvəzsizdir.

Səs, xüsusi riyazi tənzimləməyə sahibdir. Xoş melodiyalar dinləyən insanın beyindəki alfa dalğaları hərəkətə gəlir, bunun nəticəsində o sakitləşir, bədən və ruh dincəlir, qavrama funksiyası daha güclü işləyir. Xüsusilə, klassik musiqi və xalq mahnıları ruhumuz qədər beynimiz üzərində də rahatladıcı, sakitləşdirici təsirə malikdir. Ana bətnindəki körpəyə klassik musiqi dinləniləndə körpə sakitləşir, inkişafı sürətlənir.

Kompyuterlər vasitəsi ilə monitorlara qoşulan ana və bətnindəki körpəsi üzərində belə bir təcrübə Britaniyada aparılıb. Klassik musiqi dinlənilən 8 aylıq körpə anasının bətnində rahat bir formada dayanaraq musiqini dinləyir, əl və ayaq hərəkətlərindən onun nə

müalicə müddətini sürətləndirir.

Dünya təcrübəsindən kifayət qədər məhsul çəkdik, bəs bizim ölkəmizdə musiqinin faydaları barədə elmi araşdırmalar edilirmi? Azərbaycanda alimlər, tibb elminin nümayəndələri bu barədə nə bilir? Ölkəmizin tibb tarixçilərindən biri, mərhum tarix elmləri doktoru Fərid Ələkbərlinin "Şərqi min bir sirri" kitabında Azərbaycanın qədim çalğı alətlərinin və musiqi janrlarının xəstəliklərin müalicəsində təsirləri əks olunub.

Müəllifin yazdığına görə, sazda ifa edilən musiqi sinir sistemini fəallaşdırır, insanı

qədər razı olduğu hiss edilir. Ancaq körpəyə rok və ya müasir musiqi növlərindən hər hansı dinləniləndə, ana bətnində narahat olur və anasının qarınına daha çox təkilməyə başlayır.

"Harvard" və "Oxford" Universitetlərinin birlikdə apardığı bir araşdırma nəticəsində məlum oldu ki, musiqi ilə maraqlanan və musiqi bacarığı olan şagirdlər həyatlarında daha çox uğur qazanırlar. "McGill" Universitetində aparılan başqa bir araşdırmaya görə isə, piano təhsili insanlarda özünə güvən hissini inkişaf etdirir. Üç il boyunca piano təhsili alan uşaqların heç piano dərsi almayanlara nisbətən özünə inamlarının yüksək olduğu bu araşdırma nəticəsində məlum olub.

1993-cü ildə Kaliforniyada 12-13 yaşlı uşaqlar üzərində bir araşdırma aparılıb. Bu uşaqlara piano dərsləri verilib, səs elmi öyrədilib. Nəticə gözləniləndən də maraqlı olub. Nəticədə uşaqların bilik və bacarığının 46 % artması müşahidə edilib. Bir neçə il əvvəl Yaponiyada maraqlı eksperiment keçirilib. 120 südümər uşağın anasını 2 dəstəyə böldülər. 1-ci qrupa Qərb klassik musiqisini, 2-ciyə isə caz, rok və pop musiqisini dinlədilər. Müəyyən edilib ki, klassik musiqini dinləyən anaların südü 80-100 faiz artıb. Caz, rok və pop musiqi dinləyən anaların südü isə 20-50 faiz azalıb.

Klassik musiqilər dinclik və rahatlıq verən xüsusiyyətə malikdir və ürək döyüntüsünü və maddələr mübadiləsini nizamlayır. Bu musiqilər beyinə gedən qan və oksigen miqdarını artırır. İnsana ilham verir, duyğuları dirçəldir, yaradıcılıq gücünü artırır, yaddaşı inkişaf etdirir. Klassik musiqi şagirdlərinin daha tez və effektiv öyrənmələrinə kömək edir. Yaddaşı gücləndirir, yaddaşda yığılan məlumatı xatırlamağı sürətləndirir. Musiqi alətində ifa edən uşaqların həyatı nizama düşür, intizamlı olurlar. Oxuma, yazma və öyrənmə problemi olan şagirdlər musiqi ilə öyrədilə bilərlər. Musiqi analitik düşünmə bacarığını gücləndirir, klassik musiqilər hiperaktiv uşaqları və yetnietmələri sakitləşdirir, diqqətsizliyi azaldır və daha az səhv edilməsini təmin edir. Xəstəliyi dövründə klassik musiqi dinləyənlərin

gümrah edir, əhval-ruhiyyəni yüksəldir, mübariz ruh yaradır. Zurnanın səsi ruh düşkünlüyünü, laqeydliyi aradan qaldırır, qan təzyiqini artırır. Nağara insanlardan qəm-qüssəni uzaqlaşdırır, əqli və fiziki yorğunluq, qan təzyiqinə qarşı mübarizə etməyə kömək edir. Tarda çalınan musiqi baş ağrısı, yuxusuzluq, əsəb və əzələ spazmlarını aradan qaldırır, kamança isə əsəbləri sakitləşdirir, hal-əhvalı yaxşılaşdırır, qəm-qüssəyə qarşı nikbinlik yaradır. Ney, balaban, tütəyin səsi əsəbləri sakitləşdirir, gərginliyi və yorğunluğu alır. Udun səsi baş ağrısına qarşı ən yaxşı dərmandır, əzələ spazmlarını aradan qaldırır, güclü sakitləşdiricidir.

Tar və kamançanın müşayiəti ilə ifa olunan muğamın ecəzkar səsi sinir sistemini sakitləşdirir, gərginliyi azaldır, yuxusuzluğu yox edir. Muğam nevroz xəstəliyi zamanı ən yaxşı sakitləşdiricidir. Oyun havaları insanı aktivləşdirir və gümrahlaşdırır, həyat tonusunu qaldırır. Alim kitabında pis əhval-ruhiyyəyə, əsəbilik, nevroz hallarında və aşağı qan təzyiqindən əziyyət çəkəndə şən oyun havalarını dinləməyi məsləhət görürdü. Klassik musiqi əsərləri sakit əhval-ruhiyyə və inçə hissələri oyadır, şəxsin mənəvi inkişafına təkən verir. Belə musiqi nevroza, qüssəyə, yuxusuzluğa qarşı əla vasitələrdən biridir.

Ritmik estrada (pop) musiqisi demək olar ki, qəhvə kimi təsir edir, yəni orqanizmə tonus verir, ürək döyüntüsünü və pisixi fəaliyyəti aktivləşdirir, əhval-ruhiyyəni yaxşılaşdırır. Alimin yazdığına görə bu musiqi cavanlara yaxşı təsir bağışlamaqla, problemlərini müvəqqəti unutmağa, güclü emosiyalara qapılmağa və istirahət etməyə kömək edir. Eyni zamanda, qəhvədə olduğu kimi pop musiqisində də zərərli təsirlər özünü göstərir. Bu musiqi növünü uzun müddət dinlədikdə o, yorğunluq və əsəbilik əmələ gətirir, ürəyə və sinir sistemine zərər verir.

Lakin qızgın ritmlər insanın əsəb sistemini, eşitmə sistemini çox pis təsir edir və onu kar olmaq dərəcəsinə gətirib çıxarır. Rok musiqisi kimi janrlar isə, insanda narkotikə meyl və heyvani hisslər yaradır.

Lalə Mehralı

Zaman-zaman kəndlərimiz boşalıb. İnsanlar təmiz, günəşli havanı, sərin bulaqları, yaşıl yamaqları, zirvəsi buludlarla öpüşən dağları, güllü-çiçəkli düzləri qoyub şəhərlərə üz tutublar. Bu, bir neçə səbəbdən olub. Birincisi, təhsil almaq üçün şəhərlərə gedənlərin geri qayıtmaması səbəbindən. İkincisi, bir qrup insan işsizlik səbəbindən kəndini tərk edib, harada işini qura, ailə büdcəsini yarada bilibse, orada yaşamağa başlayıb. Digər bir qrup insan isə kəndlərimizi tənbellikdən tərk ediblər, şəhərdə rahat, ağır iş görmədən yaşamaq, gün keçirmək üçün. Beləliklə, bir də baxmışıq ki, kəndlərimizdə boş evlərin, qapısı qıfıllı həyətlərin sayı gündən-günə çoxalır. Kim nə edə bilər ki... İnsan qərarını vermiş, kəndi tərk etmişdir. Artıq onu saxlamaq gecdir. Ya qapılar birdeflik bağlanır, ya da ata-ana bir evin altında tək buraxılır. Oğul-qız üz tutur şəhərə... Bəzən "onları qınamaq da düzgün deyil. Çünki kəndlərdə iş yerləri yetərli qədər deyil", -deyənlər də olur. Lakin bəs özünüməşğulluq proqramı? Bununla axı istənilən işi qurmaq olar kəndlərdə. Ta ki, iradə və istək ola.

Kəndləri boşalmağa qoymayın!

Necə ki, heç kimə qaynayıb-qarıya bilməyən atasız-anasız uşaq bir tərəfə çəkilsin, sadəcə sakit-sakit, ürək-ürək baxar, kəndlərimizdə qapısı bağlı evlər, həyətlər-bacalar da həmin yetim uşaq təsirini bağışlayır adama. Yetim uşağın saçları tumar, könlü nəvaziş istədiyi kimi, kəndlərimizdəki boş evlər də insan nəfəsinə möhtacdır. Həyətlərdəki ağaclar yetim uşaq kimi tumar, qayğı istər. Gözü sahibini axtarar. Lakin daha gecdir. O, evini də, həyatını da tərk etmiş, şəhərlərə üz tutmuşdur. Qapısının mal-heyvanını satıb-sovmuş, toyuq-cücənin əl-ayağını kəsmiş, bar üstündə olan onlarla ağacı tərk edib getmişdir. Bu ağacların kölgəsini, altındakı samovar çayını, nənələrin əllərinin izi yaşayan xalçaların üstündə qohum-qonşu ilə deyib-gülməyi tərk edib getmişdir. İndi bu ağaclar o günləri yaman xatırlayır, ətrafa baxır, lakin heç kimi görməyəndə qolu-budağı qırılır, yanına düşür.

Gəlir, kölgəsində oturub deyib-gülən qohum-qonşulardan hərdən, ağaclarla su vermək üçün, meyvəsindən dərib onu tərk edən sahibinə göndərmək üçün. Lakin ağaclar sahibindən aldığı nəvazişi bu insanlardan ala bilmir. Onların tumarı nədənsə əvvəlki tumar benzəmir. Yetimləşir ağaclar, boynu çiyində, sakitcə bir kənara çəkilir, yol gözleyir. Sahibinin nə vaxtsa qayıdacağı ümidi ilə gözləri yollara dikilir...

Göz yolda, könül intizarda...

Kənddən insanların ayrılma səbəbləri barədə yuxarıda danışdıq. Bəli, birinci təhsil üçün, dedik. Təhsil almaq üçün gənc şəhərə üz tutur və yenidən kəndə qayıtmır. Belə hallar kəndlərimizdə çox sayda baş verir. Ya oğlumuz, ya da qızımız olsun, təhsildən sonra şəhərdə qalıb işləmək, təhsilini davam etdirmək qərarına gəlir. Və bir daha kəndə geri dönmür. Kəndi ikinci tərk edənlər isə işsizlik üzündən gedənlərdir. Məlumdur ki, hələ sovet dövründən kəndlərimiz diqqətdən kənarda qalmış, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və digər sahələrdə üzrə az sayda iş yerləri olmuşdur. Bu iş yerləri də təbii ki, zamanla tutulur. Gənc bir ailə başçısı nə etməlidir? Təbii ki, işləməli, ailəsini dolandırmalıdır. Sual oluna bilər ki, kəndin kənd işləri var da, onlarla niyə məşğul olmurlar. Kənd işləri ilə məşğul olanlar az deyil. Kənd camaatı bu işlər olmasa, necə dolana bilər. Lakin təhsil alıb, kəndə qayıdan insanlar da var ki, kənd işləri ilə yanaşı, həm də təhsil aldığı sahə üzrə çalışmaq istəyir. Belə olan halda isə iş yeri tapmır, məcburən üz tutur şəhərlərə. Bəli, işsizlik səbəbindən kənddən gedən insan özünə iş tapır, işləyir, evini qurur. Beləliklə, o da qayıtmır.

Üçüncü səbəb isə tənbellikdir. İnsanlar

var ki, tənbellikdən həyatlarını nə kənddə, nə də şəhərdə qura bilər. Kəndin ağır iş-gücünə tab gətirə bilməyən gənc və ya orta yaşlı insan qaçıb canını qurtarmaq istəyir. Axı kənddə mal-heyvan saxlamalıdır, səhər o başdan yuxusuna haram qatıb ayağa qalxmalıdır. Bunun torpağı var, ekini-biçini var, ot biçini var, mal növbəsi, heyvan növbəsi var. Tənbellik isə adamı basıb da, istəyir elə bir iş tapsın ki, bu qədər əziyyət çəkməsin. Düşünür-daşınır, deyir gedim şəhərdə fabrikdə, zavodda bir işə düzəlirəm, rahatlıq tapım. Əşi, bu qədər də iş olar?

Beləliklə, üz tutur şəhərə. Lakin tənbellik elə burada da özünü göstərir. Adam haraya üz tutursa, ona təklif olunan işlə razılaşmır ki, razılaşmır. Ay bu iş ağırdır, ay bunun iş saati cox keç bitir, ay burada işləmək üçün sübh çağından yola düşməlisən ki, vaxtında çata biləsən. Belə-bələ, bir də baxıb görür ki, kənddən gətirdikləri də bitir, hələ bir qəpik pul qazana bilməyib. Ailə-uşağın da gözü onun əlindədir. Bu an başa düşür ki, yox, günah nə kənddə, nə də şəhərdədir. Günah onun özündədir ki, tənbelliyin daşını ata bilmir.

Tənbellik tək kişilərə yox, həm də qadınlara aiddir. Kəndlərimizdə elə qadınlar var ki, ailəsini Allahın yurdumuza bəxş etdiyi nemətlərlə dolandırır. Yəni, ta yazdan qar yərə düşənə kimi, çölün həm yeməli, həm dərman bitkisi kimi istifadə olunan ot-avarını yığıb, qurudur, bazara çıxarır, qazanc əldə edir. Hələ ailələr tanıyıram ki, ər-arvad, həm də övladları hamısı bu işlə məşğul olur. Həyətlərində də mal-qara, toyuq-cücə saxlamaqla digər tələbatlarını da bu yolla ödəyirlər. Süd, pendir, şor, kərə, qatıqla, toyuq, yumurta satıb digər ərzaq məhsulları alır, kənddə çoxlarından yaxşı dolanırlar. Necə deyərlər, birlikləri dirlikləri olur.

Kəndlərimiz isə hər zaman gedənlərin geri qayıtmasını gözləyir: gözü yolda, könül intizarda.

Özünüməşğulluq proqramı həm məşğulluğu təmin edir, həm də kəndlərin boşalmasının qarşısını alır

Artıq illərdir ki, aztəminatlı ailələrin sosial rifahını yüksəltmək məqsədilə sosial siyasət sahəsində özünüməşğulluq tədbirlərinə xüsusi yer ayrılır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Əhalinin özünüməşğulluğunun təmin olunması sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" 7 aprel 2016-cı il tarixli Sərəncamına əsasən özünüməşğulluq proqramı həyata keçirilir. Bu proqram çərçivəsində aztəminatlı ailələrə fərdi təsərrüfatlarının təminatını qoymaq və ya inkişaf etdirmək üçün dövlət vəsaiti hesabına ailəyə birbaşa natura şəklində mal, material və digər əmlakın verilməsi ilə (nağd vəsait olmamaq şərti ilə) dəstək göstərilir. Ailə təqdim etdiyi biznes planı uyğun olaraq istehsal və ya xidmət avadanlıqları ilə təmin edilir.

camına əsasən özünüməşğulluq proqramı həyata keçirilir. Bu proqram çərçivəsində aztəminatlı ailələrə fərdi təsərrüfatlarının təminatını qoymaq və ya inkişaf etdirmək üçün dövlət vəsaiti hesabına ailəyə birbaşa natura şəklində mal, material və digər əmlakın verilməsi ilə (nağd vəsait olmamaq şərti ilə) dəstək göstərilir. Ailə təqdim etdiyi biznes planı uyğun olaraq istehsal və ya xidmət avadanlıqları ilə təmin edilir.

Bu proqram şəhərlərlə yanaşı, kəndlərimizdə də artıq öz faydasını verməkdədir. Bir tərəfdən dövlətdən asılılığın-ünvanlı sosial yardımların zaman-zaman azaldılmasına, digər bir tərəfdən isə insanın özünün çalışıb qazanmasına xidmət edən özünüməşğulluq proqramı işsiz aztəminatlı ailələrin həyatında böyük rol oynayır. Proqram dövlətin aktiv dəstəyi ilə özünüməşğulluğun və kiçik ailə təsərrüfatlarının yaradılmasının təmin edilməsinə, işsizlikdən kiçik biznesə çıxışın dəstəklənməsinə xidmət edir. Sərəncamdan ötən illər ərzində minlərlə ailə özünüməşğulluq proqramına cəlb edilib. Kəndlərimizdə onlarla ailələr tanıyırdıq ki, bu proqramdan bəhrələnərək artıq kiçik bizneslərini, ailə təsərrüfatlarını qura biliblər. Hətta bu proqram kəndlərimizə qayıdışın da səbəbkarı olub. Proqramın tətbiqindən sonra rayon Məşğulluq Agentliklərində işsiz kimi qeydiyyatda dayanan onlarla insan kəndinə qayıdıb və bu sosial xidmətdən mənfəətlənərək iş qura, məşğulluğunu təmin edə bilib. Onlar artıq bazarlara məhsul çıxarır, qazanc əldə edir, ailə büdcəsini zənginləşdirir.

Gələnlər geri dönür...

Bəli, bir zamanlar kəndlərdən şəhərlərə gələnlərin əksəriyyəti artıq şəhərləri tərk edib kəndlərə üz tutur. Bunun da bəzi səbəbləri var. Birincisi, artıq müstəqillik illərində quruculuqla, yenidənqurma ilə kəndlərimizdə də şəhərlərimiz kimi hərtərəfli şərait yaradılıb. Qazı, elektrik enerjisi, rahat yolları, məktəbi, tibb məntəqəsi, kitabxanası, klubu, interneti olan kəndlərimiz yaşamaq üçün ideal məkandır. Çünki şəhərlərimizdə tapa bilmədiyimiz təmiz hava, saf məhsullar kəndlərdə boldur. Bu səbəbdən də insanlar kəndlərə üz tutur. İkinci tərəfdən, illərlə şəhərdə yaşayıb hələ də şəraitini kənddə qoyub gəldiyi kimi qura bilməyən insanlar böyük peşmançılıq hissi ilə

yenidən kəndə qayıdırlar. Tikili evlərinə, həyətlərinə sahib çıxırlar. Məsələn, Bakının mərkəzindən uzaq bir yerdə illərlə yaşayan adam müqayisə edəndə kəndinin, oradakı şəraitinin buradakından daha yaxşı olduğunu anlıyır və geri dönür.

Üçüncü tərəfdən isə, indi bütün dünyada ərzaq böhranı, global bahalaşma baş verir. Bu, bizim ölkəmizdə də sirayət edir. Qiymətlər gündən-günə bahalaşır, dolanımaq çətinləşir. Kəndlərimizdə isə əkiləcək üçün torpaq sahələri insanların yolunu gözleyir. İnsanlar da bu vəziyyətdən xəbərdardır və yaxşı dolanışığın şəhərdən çox kəndlərdə olduğunu çox yaxşı dərk edirlər. Elə bu dərkətmə ilə də kəndlərimizə qayıdırlar.

Torpaq onları geri çağırır. Deyir ki, gəl, sən mənə tər ver, mən sənə zər verim. Öz məni, əzizləyim səni. Həyatını nura çevirir, həyətlərə bolluq gətirir. Həyat tərzini dəyişir. Evin, məşinın, hər bir şeyin olsun. Ta ki, gəl, əlinə bel, dırmıq, kərənti al, köksümə endir onları, o köksdən sənə yeni həyat boylanacaq. Çək ciyərlərinə kəndinin təmiz havasını, çıx dağlara, düzlərə, yamaqlara, bax, gör buradakı gözəllikləri harada görmüsən. Bu çiçəklərin rəyihəsi qarışmış ətri harada almısan? Qayıt, qayıt kəndinə, tənbi çörəyindən dürmək tut, buz bulaqlardan ovuc-ovuc su iç, samovar sal ağacların kölgəsində, əlini uzat ağaclardan meyvə də, ye. Saf məhsullardan süfrənə düz. Sübh çağı yuxudan qalx, get işinin ardınca. Zəhmətə qatlaş ki, o səni həmişə uca tutsun. Sənə nə lazımdır, ey insan. Bundan gözəl həyat varmı?..

Mətanət Məmmədova

Son

zamanlar Əlcəzair ilə rəsmi Paris arasında ziddiyətlər daha da kəskinləşib. Əlcəzair Fransa Prezidenti Emmanuel Makronun yazıçı Buəlam Sansalın həbs olunması ilə bağlı bəyanatını kəskin şəkildə qınayıb və bunu Əlcəzairin daxili işlərinə qəbul edilməz müdaxilə kimi qiymətləndirib. Əlcəzairin Xarici İşlər Nazirliyi "X" şəbəkəsində paylaşdığı bəyanatında bildirib ki, Əlcəzair Makronun verdiyi bəyanatları böyük təəccüblə izləyib. Qeyd edilib ki, bu bəyanatlar, ilk növbədə, belə məsuliyyətsiz və qeyri-ciddi şəkildə fikir söyləməyi münasib bilən şəxsin özünə zərər yetirir. Nazirlik əlavə edib: "Bu cür bəyanatları yalnız qınamaq, rədd etmək və pisləmək olar, çünki bunlar Əlcəzairin daxili işlərinə açıq və qəbul edilməz bir müdaxilədir". Vurğulanıb ki, Fransa Prezidentinin söz azadlığı adı altında böhtan və yalan söylədiyi məsələ, əslində, ölkənin ərazi bütövlüyünü pozmaqla bağlıdır və bu, Əlcəzair qanunlarına görə cəzalandırılmalı cinayətdir. Qeyd edək ki, Makron bir neçə gün öncə Əlcəzair hökumətini hər iki tərəfin vətəndaşlığını daşıyan 75 yaşlı Buəlam Sansalı azad etməyə çağırıb. Sansal Bumidin Hava Limanından Əlcəzairə daxil olarkən həbs edilib və dekabrın ortalarından bəri müalicə bölməsində saxlanılır. O, dövlət təhlükəsizliyini təhdid etməkdə ittiham olunur. Emmanuel Makronun son bəyanatları Əlcəzair parlamenti tərəfindən də kəskin şəkildə qınanıb.

Fransanın daxili işlər naziri Bruno Retayo bildirib: "Biz Əlcəzair məsələsində son dərəcə narahatedici həddə çatmışıq. Əlcəzairlə bağlı əlimizdə olan bütün vasitələri araşdırmalıyıq". O, həmçinin əlcəzairilərə verilən vizaların sayının, eləcə də Əlcəzairə maliyyə yardımının azaldılmasının mümkün olduğunu deyib. Hazırda bu məbləğ 131,79 milyon avro təşkil edir ki, bu da ÜDM-i 240 milyard avro olan ölkə üçün dəryada bir damlıdır. Daha əvvəl Əlcəzair Fransa hakimiyyətinin ölkədən çıxarılması ilə bağlı göstəriş verdiyi Doualemn adlı blogeri geri qəbul etməkdən imtina edib. Fransanın cənubundakı Monpelyedə yaşayış icazəsi əsasında yaşayan blo-

Fransa - müstəmləkə irsini yaşadan ölkə

Neomüstəmləkə siyasətini həyata keçirməyə çalışan Paris "parçala və hökm sür" prinsipini rəhbər tutaraq müstəmləkələr arasında düşmənçilik toxumu səpməyə çalışır, onların ərazilərində separatizmi qızışdırır, gəncləri təsir aləti kimi istifadə etdiyi terror qruplaşmalarına cəlb edir

Ümumiyyətlə, Əlcəzairin 1830-1962-ci illəri əhatə edən işğal dövründə 1,5 milyondan artıq insan Fransızlar tərəfindən qətlə yetirildiyindən bu ölkə həm də "1,5 milyon şəhidin ölkəsi" adlandırılır. Fransa ərazisinə görə Afrikanın və ərəb dünyasının ən böyük ölkəsinin xalqına 130 il ərzində muxtariyyət belə verməkdən imtina edib. Hətta Əlcəzair adlı dövlətin mövcud olmasını inkar edən Fransa bu ölkəni özünün bir parçası, Fransa Əlcəzairi adlandırır. Bundan başqa 130 il ərzində Fransa hökuməti Əlcəzairdə məqsədlə şəkildə qanunsuz məskunlaşdırma siyasəti həyata keçirib. Nəticədə XX əsrin ortalarında 9 milyonluq Əlcəzair əhalisinin 1 milyonunu avropalılar təşkil edib. Fransa 130 il ərzində Əlcəzairi yalnız istismar etməyib, həm də bu ölkəni hərbi poliqona çevirib. Təkcə 1960-1966-cı illərdə Əlcəzairin Böyük Səhrada payına düşən Reqqan və İn Ekker adlı ərazilərdə Fransa tərəfindən 17 nüvə sınağı gerçəkləşdirilib. Onlardan da 11-i yeraltı sınaqlar olub. Fransa aşkar edilməmiş kimyəvi, radioaktiv və zəhərlənmiş tullantıların yerləşdiyi ərazilərə dair topoqrafik xəritələri bu gündək Əlcəzair tərəfinə təqdim etmir. Eyni za-

ger yanvarın 4-də "TikTok"dakı kanalında Fransa ərazisində zorakı hərəkətlərə çağırışlar etdiyi üçün həbs edilib. O, ötən gün ölkədən deportasiya edilsə də, Əlcəzair onu geri göndərmişdir. Blogger qayıtdıqdan sonra Sena və Marna departamentində müvəqqəti saxlama mərkəzinə yerləşdirilib. O, videonu çəkərkən narkotik asılılığına qarşı dərman vasitəsinin təsiri altında olduğunu bildirib.

15 dekabr 2024-cü ildə Əlcəzair Fransa kəşfiyyatını "ölkədə sabitliyi sarsıtmaq üçün köhnə terror strukturlarını yenidən işə salmağa çalışmaqda" ittiham edib və Fransanın Əlcəzairdəki səfiri Xarici İşlər Nazirliyinə çağırılıb. Əlcəzair Prezidenti Əbdülməcrid Tebbun 30 dekabr 2024-cü il tarixli çıxışında Fransanı müstəmləkəçi rəftarını davam etdirməkdə günahlandıraraq və sərt şəkildə tənqid edib. Fransanın xarici işlər naziri Jean-Noel Barrot Əlcəzairin ölkəsinə qarşı "sabitliyi pozmaq" ittihamlarını "əsassız və fantaziya" adlandıraraq Fransanın suverenlik mübahisələrinin olduğu Mərakeşin Qərbi Sahara bölgəsi üçün Mərakeş lehinə muxtariyyət planını dəstəklədiyini elan etməsi, bölgədəki müstəqillik tərifdarlarını dəstəkləyən Əlcəzairlə münasibətləri daha da gərginləşdirib. Əlcəzair Fransanın Qərbi Sahara addımına cavab olaraq

2024-cü ilin iyulunda Parisdəki səfirini geri çağırmışdı. Qərbi Saharadan kənarda iki ölkə arasında həllini gözləyən tarixi problemlər də var. Bu problemlərə Fransa hakimiyyətinin illərdir qaytarmaqdan imtina etdiyi Əlcəzair arxivi və Parisdəki İnsan Muzeyində xalq inqilabı liderlərinin kəllələrinin qaytarılması, nüvə sınaqları qurbanlarına təminat ödənilməsi daxildir. Fransa tərəfindən 1960-1966-cı illər arasında Əlcəzair səhrasında həyata keçirilən və Müstəqillik Müharibəsi (1954) 1962-ci ildə müharibə zamanı itkin düşən 2200 nəfərin taleyinə aydınlıq gətirilməsini əhatə edir.

Qeyd edək ki, bir sıra Afrika ölkələri kimi, Əlcəzair də uzun illər Fransanın müstəmləkəsi altında olub. 100 ildən artıq müddətdə bu ölkənin bütün maddi və mənəvi sərvətləri istismar edilərək Fransaya daşınıb. Bu istila İkinci Dünya müharibəsindən sonra daha da güclənib. Alman işğalından qurtulan Fransanı ayağa qaldırmaq üçün general Şarl de Qol bütün imkanları səfərbər edib. Xüsusilə də, müstəmləkə altında olan ölkələr üzərində vergi yükü daha da artırılıb. Nəticədə digər müstəmləkə altında olan dövlətlərdə olduğu kimi,

Əlcəzairdə də vəziyyət kəskin şəkildə pisləşib. Bu səbəbdən Əlcəzair xalqı 1954-cü il noyabrın 1-də üsyana qalxıb. Bu üsyana Milli Qurtuluş Cəbhəsi başçılıq edirdi. Milli Qurtuluş Cəbhəsi milli-azadlıq mübarizəsinin məqsədlərini belə müəyyənləşdirmişdi: ölkənin fransız müstəmləkə zülmündən azad edilməsi, müstəqil Əlcəzair Respublikasının yaradılması. Əlcəzairin 1954-cü ildən 1962-ci ilə qədər davam edən müstəqillik mübarizəsində 1 milyon əlcəzairli həyatını itirib. Onların əksəriyyəti dinc sakinlər olublar. Nəhayət, 1962-ci ilin martında Fransa atəşin dayandırılması haqqında Evian sazişini imzalayıb və Əlcəzairin müstəqilliyini tanımalı olub. 1962-ci ilin sentyabrında Əlcəzair Xalq Demokratik Respublikası elan edilib.

manda Fransa həmin sınaqların və tullantıların yerli əhaliyə göstərdiyi təsirlərin qiymətləndirilməsi və müvafiq kompensasiyanın verilməsi məsələsindən də boyun qaçırır. Bundan başqa, işğal etdiyi Əlcəzair ərazisinə 5 milyondan artıq mina basdıran Fransa bu gündək həmin minaların xəritələrini Əlcəzair tərəfinə verməkdən imtina edir. Nəticədə Əlcəzair də dünyada mina partlayışından ən çox əziyyət çəkən ölkələrin sırasında ön sıralardan birini tutur. Təəsüflər olsun ki, bu cür dəhşətli insanlıq cinayətləri törədən Fransa bu günə kimi terrorçu dövlət kimi tanınmayıb. Əksinə, Fransa öz terror fəaliyyətini günbəgün genişləndirir. Onların ermənilərin yanında dayanması da eyni xislətə sahib olmalarından qaynaqlanır.

Sonda onu qeyd edək ki, Fransanın bu gün ayaqda dura bilməsinin əsas səbəbi Afrikadan gələn milyardlardır. Təsədüfi deyil ki, Fransanın keçmiş Prezidenti Jak Şirak bildirmişdir ki, Afrika olmasaydı, Fransa üçüncü dərəcəli güc səviyyəsinə enərdi: "Fransızlar banklarındakı külli miqdarda pulun məhz keçmiş Afrika koloniyalarının istismarından gəldiyini unutmamalıdır".

Sevinc Azadi

Getdikcə daha aydın şəkildə dərk edilir və anlaşılır ki, dünyada beynəlxalq hüququn gücü deyil, gücün hüquqi işləyir. Hansı dövlət hərbi, siyasi, maliyyə cəhətdən güclüdirsə, digər hərbi, siyasi, iqtisadi imkanları zəif olan dövləti əzməyə, özündən asılı vəziyyətə salmağa çalışır. Məhz güclünün hikkəli, iddialı siyasəti səbəbindən bu gün dünyada 120-yə yaxın müharibə, münaqişə bölgəsi mövcuddur. Demək olar ki, ildən-ilə qanlı toqquşmaların sayı və miqyası da artır. Fransa kimi qəsbkar dövlət özünü orta əsrlərin barbar işgəncə maşını kimi aparır. Hazırda bu ölkənin işğalçılıq siyasəti nəticəsində 17 dövlət müstəqil dövlət olmaq arzularını reallaşdırma bilmir. İsrail Yəməni, Suriya, Fələstin, Livan və digər ölkələrə qarşı qəsbkar, vəhşi siyasət həyata keçirir. Qəzza kimi 2, 5 milyon əhali olan bölgə İsrailin hücumları səbəbindən az qala yer üzündən silinmək təhlükəsi ilə üzləşir. Hər gün Qəzzada və ətraf ərazilərdə onlarla insan İsrailin raket hücumları nəticəsində həyatını itirir. On minlərlə insan sağlamlığından, 100 minlərlə fələstinli ev-əşiyindən məhrum olunub. İsrailin bombardmanları nəticəsində gün işığını tam qavraya bilməyən

Beynəlxalq hüququ yaradanlar əməli fəaliyyətləri ilə onu pozurlar

Erməni terrorizmi beynəlxalq terrorizmin tərkib hissəsidir

1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-a keçən gecə Xocalıda törədilən erməni vəhşiliyi, kütləvi qətləmləri sanki digər rayonların işğalı üçün katalizator rolunu oynadı. Ermənilər Xocalıda soyqırımın miqyasını o qədər genişləndirdilər ki, bunu beynəlxalq terrorizm kimi dəyərləndirməmək mümkün deyil. Çünki erməni terrorizmi beynəlxalq terrorizmin tərkib hissəsidir. Bu qaydaları erməni terrorçuları çox gözəl bilir. Beynəlxalq terrorizmin digər cinayətlərdən həm də fərqi ondadır ki, adını cinayətdə şəxsi varlanma əsas götürülür. Cinayətkar girir evə, dağıdır, pulu, qızıllı götürüb gedir. Beynəlxalq terrorizmdə isə vara-dövlətə maraq göstərilir. Məqsəd yalnız siyasi motivdir. Hökumətə və xalqa işarə vurulur ki, bu cinayətlərdən də dəhşətliyini edə bilirik, bizim şərtləri qəbul edin. Adi cinayətdə müstəntiq törədilmiş cinayətlərin etiraf edilməsi üçün dəridən-qabıqdan çıxır, Beynəlxalq cinayətdə isə "biz etmişik, bunan da dəhşətliyini edə bilirik" deyə bildirirlər. Necə ki, Serj Sarkisyan terrorçulara xas formada demişdir ki, "Azərbaycanlılar inanmırdılar, elə bildirdilər biz onlarla zarafat edirik. Amma Xocalıda onlara başa saldıq ki, biz sizinlə zarafat etmirik. Biz qocaya, qadına və uşağa baxmadarı hamısını məhv edərək". Erməni terrorizmi budur. Beynəlxalq terrorizmin davamı olan terrorizm. Bu və digər amillərə əsaslanaraq qeyd etmək olar ki, beynəlxalq terrorizmi yaradan böyük güclər Ermənistanı bir qurum olaraq fəaliyyət göstərməsində maraqlıdır. Çünki ermənilər qanları və canları ilə terrora bağlıdır. Hər zaman bu toplum xüsusilə azərbaycanlıları və türkləri öldürməyə, onlara qarşı soyqırımı siyasəti həyata keçirməyə cəhdlər göstəriblər və mövcud faktlara əsasən demək olar ki, məkrli istəklərinə nail olublar. Bu baxımdan ABŞ, Fransa, Almaniya, Hollandiya, Niderland kimi terroru açıq şəkildə dəstəkləyən, əksər hallarda terrorçular yetişdirən dövlətlər başdan ayağa qədər terrora bağlı Ermənistandan imtina edə bilməz. Əksinə, əlaqələri və əməkdaşlıq münasibətlərini bir qədər də genişləndirməkdə maraqlıdır. Son vaxtlar Fransanın, ABŞ-in və digər dövlətlərin Ermənistanı dağıcı gücə malik silahlarla təhiz etməsi, bölgədə yeni münaqişə yaratmağa həvəsləndirməsi böyük güclərin Ermənistan kimi vanda dövlətdən imtina etmək fikrində olmadığı göstərir. Lakin Azərbaycanda tez-tez işlədilən bir məsəl var: "Sirkə nə qədə tünd olsa, öz qabını çatladar". Ermənistanı silahlandıraraq, terror aktları törətməyə həvəsləndirən, elə özləri ilə yanaşı Ermənistanı da məhv edəcəklər. Necə ki, 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan 44 günlük Vətən savaşı ilə Ermənistanın terrorçu ordusu darmadağın edildi və işğal altında olmuş torpaqlarımız azadlığımıza qovuşdu. Ardınca isə 2023-cü ilin sentyabrın 19-da 23 saat 44 dəqiqəlik antiterror tədbirləri ilə Qarabağdakı bütün terrorçu hərbi birləşmələr ləğv edildi və hərbi cinayətkarlar həbs edilərək Azərbaycanın istintaq orqanlarına təhvil verildilər. Yaxın günlərdə isə həmin terrorçular məhkəmə qarşısına çıxarılaraq layiq olduqları cəzanı alacaqlar. Ona görə də, bir daha qeyd etmək yerinə düşər ki, Ermənistan növbəti terrora əl atarsa, bu zaman Azərbaycan İrəvana sahib olub, tarixi ədalətsizliyi aradan qaldıraraq Ermənistan adlı dövlətin varlığına son qoyar.

İLHAM ƏLİYEV

ləri siyasi qərar qəbul etsələr ki, Azərbaycan torpaqlarını işğal etdiyinə görə Ermənistan cəzalandırılmalıdır, o zaman Cenevrə Konvensiyası, eləcə də digər beynəlxalq qərarlar işə düşmüş olacaqlar. Müharibə gedən ərazilərdə qadınların və uşaqların qorunması ilə bağlı 1948-ci ildə qəbul edilən Cenevrə konvensiyası mövcuddur. Döyüşlər qadın və uşaqların olduğu ərazidən uzaqda keçirilməlidir. Dinc şəraitdə ermənilər azərbaycanlı mülki şəxsləri də qətlə yetirmişdir. Azərbaycan son zamanlar bu məsələlərlə bağlı kütləvi şəkildə öz hüquqlarını qoruduğuna görə ermənilər bir qədər çətinə düşüblər.

Beynəlxalq terrorizmi yetişdirən elə beynəlxalq güclərdir

Dünya dövlətləri, xüsusilə də, ABŞ özünə ən böyük təhlükəni beynəlxalq terrorizmi görür. Ekspertlərin gəldikləri qənaətə görə, beynəlxalq terrorizmin digər cinayətlərdən fərqi ondadır ki, orada, eyni zamanda, üç tərəf iştirak edir. Birincisi onun təşkilatçıları - Sarkisyan rejimi və ətrafı, ikincisi terrorun qurbanları (Xocalıda 63 uşaq olmaqla, ümumilikdə, 613 insan soyqırımı məruz qalmışdır), üçüncüsü isə, terrorun sağ qalan insanları. Beynəlxalq terrorizmdə terrorçuların hədəfi qurbanlar deyil, sağ qalmış insanlardır. Terrorçular törətdikləri cinayətləri nə qədər dəhşətli tərzdə yerinə yetirilsə, sağ qalmışlara qarşı təsiri bir o qədər çox olar. Bununla da, siyasi motivli planların həyata keçirilməsi üçün unikal imkanlar əldə etmiş olurlar. Bu mənada, Xocalıda insanlığa və bəşəriyyətə qarşı yönələn soyqırımı törətməklə erməni terrorçuları ətraf rayonların əhalisini qorxudub, torpaqların işğalını həyata keçirmək niyyəti güdmüşlər. Uzağa getməyib yaxın tariximizdə - 2001-ci il 11 sentyabrında baş verən terror aktını da əlavə misal olaraq göstərmək olar. O zaman terrorçuların hədəfi öldürülən 3000 nəfər deyildi. Məqsəd sağ qalanlar olmuşdur. O mənada ki, sağ qalanlar terror aktından dəhşətə gələcək və hakimiyyət müsəlmanlara qarşı cəza tədbirlərinə başlayacaq. Bu zaman isə müsəlmanlar təcavüzdən özlərini qorumaq üçün ayağa qalxacaqlar. Prinsipcə terrorçu nə qədər vəhşicəsinə qətləmlər həyata keçirir, qəddarlıqlar törətsə, bir o qədər planlarını reallaşdırmağa yaxın olduqlarını düşünlər. Qətləmdən qaçanlar gedib insanlara çatdırırlar ki, cinayət yerində uşağa, qocaya, qadına baxmırlar, hər kəs vəhşicəsinə öldürülür, çarmıxa çəkilir, işgəncələrə məruz qalır. "Uzaqlara qaçmaq, gözlənilən faciələrdən qurtulmaq deməkdir". Bu ssenarini ermənilər 1992-ci il fevral ayının 26-da Xocalıda törətdilər. Məhz bu soyqırımdan sonra digər ərazilər də işğal edildi.

34 min 346 nəfər uşaq öldürülüb. Eyni vanda siyasət Rusiya tərəfindən Ukraynaya qarşı aparılır. 3 ilə yaxındır ki, Ukraynanın şəhərləri, kənd və qəsəbələri dağıdılır, yüz minlərlə insan öldürülür, yaralanır, yurd-yuvasından didərgin salınır. ABŞ Suriyanı, İraqı, Əfqanıstanı, Liviyani qana boyadı, on minlərlə insan öldürüldü, sağlamlığından məhrum edildi. Bu məqamda diqqətçəkən məsələ ondan ibarətdir ki, sözdə və kağız üzərində beynəlxalq hüququ yaradanlar əməli fəaliyyətləri ilə onu pozurlar.

1945-ci il oktyabr ayının 24-dən fəaliyyətə başlayan və qərarı Nyu-York şəhərində yerləşən BMT nizamnaməsini ən çox pozan ABŞ-dır. BMT nizamnaməsini tərtib edərkən ABŞ orada qeyd edib ki, sülh və təhlükəsizlik məsələlərinə cavabdehdir. Ancaq yalnız ABŞ-in sanksiyası ilə bu və digər ölkəyə qarşı müharibəyə başlamaq olar, başqa cür, mümkün deyil. Sadəcə, BMT nizamnaməsinin 51 və 25-ci maddələri var ki, burada təcavüzə məruz qalan dövlət BMT-nin qərarını gözləmədən hərbi əməliyyatlara başlaya bilər. Amma proseslər göstərir ki, ABŞ üçün bu prinsiplər yaddır. 1999-cu ildə ABŞ Slobodan Miloşeviçi devirmək üçün 78 gün Təhlükəsizlik Şurasının qətnaməsini gözləmədən Yuqoslaviyanı bombaladı. Fikir verin: BMT-ni yaradan, nizamnaməsini tərtib edən ABŞ onun prinsiplərini pozanda da birinci dövlətdir. 2003-cü ildə BMT Təhlükəsizlik Şurası üzvlərinin 9 səsini əldə edilməli idi ki, ABŞ İraqa qarşı müharibəyə başlasın. Təbii ki, dövlətlər veto hüququndan istifadə etməməli idilər. Rusiya və Çinin veto hüququndan istifadə edəcəklərini gören ABŞ qətnaməni gündəlikdən çıxararaq İraqa qarşı hərbi əməliyyatlara başladı. Sanki BMT deyilən qurum ABŞ üçün yoxdur. Hətta Corc Buş BMT-nin fəaliyyətini lağa qoymuşdu. "BMT debatlar üçün maraqlı klub-

dur", - deyə C.Buş bildirmişdir. Yeni ABŞ prezidenti dünya üçün nüfuzlu qurum olan BMT-ni adi klub səviyyəsinə endirir.

ABŞ dünyanı təhdid edir

Dünyada barmaqla sayılan təcavüzkar dövlətlərdəndir ki, ABŞ açıq şəkildə dünyanı təhdid edir, işğal və qətləmlərlə hədələyir. Rəsmi Vaşinqton bu tip qərarları və addımları ilə beynəlxalq hüququn prinsiplərini kobud şəkildə pozur. Hətta ABŞ təcavüzkar siyasətini D.Trampin prezidentlik fəaliyyətində başladıqdan sonra bir qədər də genişləndirəcəyi ehtimal olunur. Daha doğrusu, artıq D.Tramp Kanada, Danimarka, Qrenlandiya və digər torpaqlara qarşı iddialar irəli sürür. Hətta D.Tramp Panamanı ABŞ ərazilərinə qatmaq üçün hərbi əməliyyatlar keçirəcəyini bəyan edib. ABŞ, Fransa, Almaniya kimi vəhşi xislətli dövlətlərdən hərbi, siyasi dəstək alan Ermənistan kimi barbar dövlətin terrorçu qrupunun üzvləri də dünyada beynəlxalq hüququn gücsüz olduğunu bildiklərindən həyasızcasına, total qaydada Cenevrə Konvensiyasını da, BMT qətnamələrini də pozur. Vəhşi erməni toplumu BMT-nin qeyri-şərtsiz işğal edilən Azərbaycan ərazilərini boşaltmaq barədə qəbul etdiyi 4 qətnaməni icra etməkdən imtina etdi. Ermənistan 30 illik işğal dövründə Azərbaycanın yeraltı, yerüstü sərvətlərini talan etdi, tarixi abidələrini, memarlıq nümunələrini, yaşayış evlərini yer üzündən sildi, minlərlə insanı canından etdi. Bir dəfə də olsun haqdan, ədalətdən boşboğazlıq edən dünyanın aparıcı gücləri Ermənistanı qarşı iqtisadi, hərbi sanksiyalar tətbiq etməlidir. Çünki Ermənistanın arxasında elə özləri dayanırdılar. Təbii ki, Cenevrə Konvensiyası o zaman işləyəcək ki, beynəlxalq güclər konvensiyanın işləməsində maraqlı olsunlar. Əgər dünyanın aparıcı dövlət-

35 ilin tələbəsi

Bu sərlovhə hər kəsin diqqətini çəkə, hələ "Bu yaşda tələbə olar?" - sualını yarada da bilər.

nən şəhid Teymuru Onun ömür kitabına həkk olunan və ondan bu dünyaya xatirə qalan, sadəcə bu tarixlərdir: 1972, 1989, 1990, bir də bu 35 il.

1972-də doğuldu, 1989-da arzusuna çatdı, tələbə adını qazandı, 1990-da ömrü kimi, arzuları da yarımçıq qaldı. 35 ildir, şəhid olub. Lakin bu 35 ilbəl dəyişəcək, bir gün 100, 200 olacaq, Teymurun Vətən uğrunda şəhidlik salnaməsini qərinələrdən qərinələrə, əsrlərdən əsrlərə daşıyacaq.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şahbuz rayonunun Keçili kəndində kasıb bir ailədə dünyaya göz açmışdı Teymur. Valideynlərinin hər ikisi sağlamlıq imkanları məhdud insanlar idi. İki bacının bir qardaşı olan Teymur bacısı Bəstinin dediyi kimi, ata-anaları qeyri-sağlam olduqları üçün onların tək ümid yeri, arxa-dayaqları idi. Lap kiçik yaşlarından ailənin bütün qayğılarını çiyinlərində daşımaqdan vaxtından əvvəl yaşlanmışdı sanki o.

"Atamın bitib-tükənməyən tapşırıqları qarşısında nə dinər, nə danışar, başını aşağı salıb sakitcə dinləyər, sonra məktəbə gedər, gələr, axşamadaq evin işindən-gücündən baş açmazdı. İşini bitirib evə girəndən gecə saatlarındak dərslər oxuyar, əlindən kitab düşməzdi. O vaxtlar kəndin mal-heyvanını hər gün bir nəfər çölə aparardı, atam xəstə olduğu üçün bizim evdən həmişə Teymur gedərdi, axşamdan kitablarını çöl çantasına yığib hazırlayardı, özü ilə aparardı", - deyir Bəsti.

Keçili kənd məktəbi rayonun təhsil əne-

nələri olan məktəblərindəndir. Bu gün ölkəmizin ictimai həyatında mövqə qazanmış onlarla hüquqşünas, müəllim, həkim və digər ixtisas sahibləri bu məktəbin yetirmələridir. Teymurun müəllimləri onu da bu yetirmələr arasında gördüklərini hələ o aşağı siniflərdə təhsil alarkən söyləyirmişlər. Teymur təhsildə sinif yoldaşlarından fərqləndiyi kimi, səmiyyəti, tərbiyəsi ilə də bütün müəllim və şagird kollektivinin sevimlişi imiş.

Teymurun biologiya müəllimi Vaqif Kərimov onun haqqında deyirdi: - O, tamamilə fərqli bir şagird, özünəməxsus xarakteri olan uşaq idi. Bu özünəməxsusluq onun susqunluğunda, sakitliyində, adını çəkəndə, sual verəndə adamın gözünün içinə baxmadan, başaşağı cavab verməyində idi. Bir də ki onun üzündə-gözündə daim bir kədər var idi. Bunu müəllimlərin hamısı duymuşdu, öz aramızda söhbət edəndə baxırdım ki, hər kəs eyni fikirdədir. Bu kədəri onun ailə vəziyyəti ilə əlaqələndirirdik. Məktəbdə hamımız bildik ki, evdə yük Teymurun çiyindədir. Lakin sonralar, o şəhid olanda bu kədər nə kədərmiş, anladım. Onun şəhid olmasını çox yanğı ilə qarşıladım. Çünki Teymur sağ qalsaydı, çox gözəl, hər birimizin qürur duyduğumuz bir həkim olacaqdı.

"Sən saydığını say, gör Fələk nə sayır", - deyir atalarımız. Hər kəs Teymurun gələcəyinə böyük ümidlər bəslədiyi halda, sən demə, onun ömür payı çoxdan 1990-cı ilə nöqtələnməmiş. O müdhiş 20 yanvar gününə. Birinci

imtahan sessiyasını uğurla başa vuran Teymur doğma kəndinə getmək istəyirdi. İki dostu ilə aerokassadan Naxçıvana bilet alıb geri qayıdarkən elə aerokassanın qarşısında başından güllə yarası alır. O, xəstəxanaya gətirilir. Güllə onun əmgəyindən deyib, üst çənəsində ilişib qalıbmış. Həkimlərin yeddi gün yaralıni həyata qaytarmaq üçün səylə çalışmasına baxmayaraq, Teymur özünə gəlmədən canını tapşırır. Şəhid tələbə bir neçə gündən sonra Keçili kənd qəbiristanlığında dəfn edilir. Bakı şəhərindəki Şəhidlər Xiyabanında və Şahbuz şəhərindəki Şəhidlər Abidə Kompleksində xatirə lövhəsi var.

Teymur tək Alməmmədovlar ailəsinin deyil, bütün keçillərin yaddaşından silinməyən, unudulmaz 20 Yanvar şəhididir. O, tək öz ailəsinin deyil, bütövlükdə, Keçili kəndinin övlətidir. Çünki onun itkisinə bütün kənd yandı, sızladı. Günlərə, aylarla onun xəstə valideynlərinin təsəllivericilərinə çevrildilər. Lakin bu itki onsuz da sağlamlıqları yerində olmayan ata-ananın qəddini əydi, bu dərd onları için-için yeyib sonlarını gətirdi. Teymurun şəhid olmasından bir neçə il sonra bir-birinin ardınca həyatla vidalaşdılar.

Teymurun ailəsinə yaxşı yaşayışı üçün dövlət tərəfindən hər tərəfli dəstək göstərilir. Bu məqsədlə şəhid ailəsi üçün 2010-cu ildə fərdi mənzil də tikilib və hər bir şərait yaradılıb. İndi o evdə şəhidin bacısı Bəsti yaşayır. İllərdir ki, Teymurun bacıları da, onu sevən keçillər də, ümumilikdə, yüzlərlə şəhidi olan bu xalq tək təsəlli ilə yaşayır. Bu təsəlli şəhidlərimizin Azərbaycanın müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda həyatlarını itirmələridir. Vətən üçün təbii ki, şəhid olmağa dəyər. Dünen olduğu kimi, hər birimiz bu gün də, sabah da torpaqlarımızın qorunması, müstəqilliyimizin daimiliyi üçün şəhid olmağa hazırıq. Çünki bu müstəqillik bizə şəhidlərimizin qanından ərməğandır, əmanətdir.

Matanət Məmmədova

"Qanlı Yanvar hadisələri dönüş nöqtəsi hesab olunur"

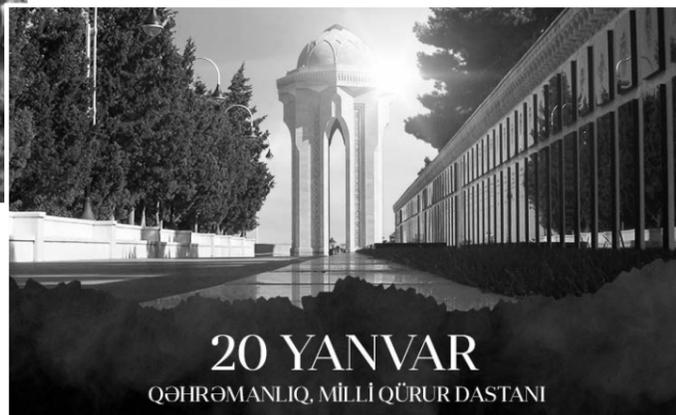
TÜRK POLİTOLOQ

"1990-cı il yanvarın 1-də Sovet ordusunun Bakıda qadın, uşaq və yaşlı ayrı-seçkililiyi olmadan törədilmiş qətləmin qurbanları hər zaman yad edilir. Tarixə "Qanlı Yanvar" kimi düşmüş qətləmin acısından illər keçməsinə baxmayaraq, bütün azərbaycanlıların yaddaşında dünən olmuş kimi qalıb". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında türk politoloq Hakan Aktürk deyib.

Hakan Aktürk sözlərinə belə davam edib: "İllər keçsə də Azərbaycanda da qəhrəmanlıq dastanı kimi yaddaşlara həkk olunmuş Qanlı Yanvar hadisələri keçmiş Sovet

əsəretindən sonra müstəqilliyin əldə olunmasında dönüş nöqtəsi hesab olunur. Qanlı Yanvar hadisəsi keçmiş Sovet İttifaqının dağılmasını sürətləndirdi və azərbaycanlılarda müstəqillik hissinə alovlandırdı. 1980-ci illərin sonunda ermənilər Azərbaycandan qopmaq üçün fəallıqlarını artırdılar və 1989-cu ilin dekabrında Ermənistan Sovet Respublikasının Ali Soveti Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi haqqında qərar qəbul etdi.

Azərbaycanlılar bu qərara reaksiya verdi və Bakıda yüz minlərlə insanın iştirakı ilə mitinqlər keçirildi. Ermənilərin artan torpaq tələblərinə reaksiya vermək üçün Bakının

20 YANVAR
QƏHRƏMANLIQ, MİLLİ QURUR DASTANI

Azadlıq Meydanına axışdı, Sovet kəşfiyyatı tərəfindən Azərbaycan Televiziyasının enerji təminatçısı partladıldı. Axşam saatlarında 26 minlik Sovet ordusu zirehli texnika ilə 5 istiqamətdən Bakıya daxil oldu.

Sovet ordusu onların qarşısını almağa çalışan silahsız dinc əhəlinin üzərinə güllə yağdıraraq şəhərə çatdı. Tanklar və ağır zi-

rehli maşınlar insanların üzərinə sürülüb, təcili yardım maşınları və sənişin avtobusları atəşə tutulub. Həmin gecə Bakıda 130 dinc sakin həyatını itirdi. Hadisələrdə 744 nəfər yaralanıb, 400-ə yaxın insan sovet ordusu tərəfindən saxlanılıb. Sovet hökuməti Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan etsə də, şəhər tamamilə Sovet ordusunun nəzarətinə keçsə də, xalq yenidən küçələrə axışdı və şəhidlərin dəfn edilməsi işinə başlayıb. Dəfn

mərasimlərini 1 milyona yaxın insan müşayiət edib. Azərbaycan şəhidləri bizim dərdimizdir. Şəhidlərimizə Allahdan rəhmət, ailələrinə başsağlığı verirəm. Yaşasın, Azərbaycan və Türkiyə qardaşlığı".

Ayşən Vəli

Avropa İttifaqının sərhədlərimizdə müşahidə adı altında casus şəbəkəsi

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

Ekspertlər nə deyir?

Avropa İttifaqının xarici işlər və təhlükəsizlik siyasəti üzrə ali nümayəndəsi Aİ-nin casus missiyasının Ermənistanı yerləşdirilməsinin daha 2 il müddətinə uzadılmasını təklif edib,- Ali Nümayəndəliyin mətbuat xidməti xəbər verir. "Üzv dövlətlər bu təklifi dəstəkləyiblər və hazırda Aİ Şurasının müvafiq orqanları ilə lazımi hüquqi aktları müzakirə edirlər. Şuranın müddətin uzadılması ilə bağlı qərarının yaxın günlərdə qəbul edilməsi gözlənilir",- deyə mediaya açıqlamada bildirilib.

Xatırladaq ki, Bakı Aİ missiyasını casusluqda və regionda sabitliyi pozmaqda ittiham edir, ondan şərti sərhəddə dağıdıcı fəaliyyətini dayandıрмаğı tələb edir. Lakin Avropa İttifaqı Ermənistanın Azərbaycanla şərti sərhədində missiyasını uzatmaq istəyir və bu, İrəvanın Qərbə doğru sürüklənməsi, yəni silahlanması və ölkənin gələcəkdə Avropa İttifaqına daxil olması ilə bağlı qanunvericilik dəyişiklikləri hazırlaması fonunda baş verir. Brüssel iddia edir ki, "Aİ-nin Ermənistanı nümayəndələrindən ibarət bu qrupun mandatı son dərəcə aydındır: Ermənistan-Azərbaycan sərhədindəki vəziyyəti izləmək və hesabat vermək, həmçinin Er-

mənistan və Azərbaycan arasında ki münasibətlərin həlli üçün Aİ-nin səylərini asanlaşdırmaq". Amma bu həqiqətən doğrudurmu? Yoxsa Aİ-nin regionumuzdakı müşahidəçi missiyasının yeganə funksiyası bu deyil?

Ekspertlər bununla bağlı fikirlərini "Caliber" analitik mərkəzinə açıqlamasında izah ediblər. Şərhləri oxucularımıza təqdim edirik.

Rusiya politoloq və Xəzər Strateji Araşdırmalar İnstitutunun eksperti Aleksandr Karavayev qeyd edib ki, burada vəziyyət həqiqətən də mürəkkəbdir.

"Bakı üçün müşahidəçilərin qərəzsiz olacağına zəmanət yoxdur. Belə bir missiyanın məqsədi Azərbaycanın sərhəd təhlükəsizliyi və nəzarət sisteminin qurulması istiqamətində gördüyü işlər barədə məlumat toplamaqdır. Bu məlumatın erməni hərbiçilərinə ötürülməyəcəyinə zəmanət haradadır? Axı heç bir sülh müqaviləsi imzalanmayıb bu aydın məsələdir.

İkincisi, Ermənistanın artan hərbi potensialı ilə bağlı Bakının narahatlığını aradan qaldıracaq mexanizm yoxdur. Üstəlik, region

ölkələri arasında regional balanslara, məqsədəuyğunluğa və həmrəyliyə əsaslanmaq strategiyasına uyğun gələn "3+3" platformasında belə bir mexanizmlə bağlı danışıqlar belə aparılmır.

Ona görə də belə çıxır ki, bu missiya bir tərəfdən Azərbaycanın sərhəd təhlükəsizliyi sistemi üçün risklər yaradır- Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin mövqelərinin təhlili üçün səhra məlumatlarının toplanması. Digər tərəfdən, bu, xarici "mövcudluq" xidmətlərinin tətbiqi üçün zəmin yaradır. Bakının buna qətiyyətinə ehtiyac yoxdur. İndi 90-cı illər deyil.

Eyni zamanda, zərər çəkmiş Azərbaycan icmalarına kompensasiya verilməsi məsələləri- Sünik rayonundan, Meqri rayonundan (Zəngəzur- red.) olan qaçqın və deportasiya edilmiş şəxslərin taleyi avropalı diplomatları maraqlandırır",- Karavayev xatırladı.

Beynəlxalq məsələlər üzrə ekspert, "Cənubi Qafqaz" politoloqlar klubunun rəhbəri İlqar Vəlizadə öz növbəsində bildirib ki, təcrübənin göstərdiyi kimi, bir çox mənbələrin və beynəlxalq təcrübənin təsdiq et-

diyi kimi, adətən münaqişə tərəfləri (bizim halda, keçmiş münaqişə) münasibətləri tənzimləmək missiyasını həyata keçirmək üçün özləri moderatorlara, vasitəçilərə müraciət edirlər. Ən azı, son onilliklərdə münaqişələrin tənzimlənməsi təcrübəsi bunu sübut edir.

"Ancaq görün, Avropa İttifaqı ilə nə baş verir. Keçmiş münaqişə tərəflərindən biri olan Azərbaycan Avropa İttifaqından, eləcə də digər mümkün moderatorlardan danışıqlar prosesinə müdaxilə etməməyi xahiş edib və münaqişədən sonra qalan bütün məsələlərin həlli üçün Ermənistanla ikitərəfli danışıqların aparılmasının zərurətini qeyd edib.

Amma bizim vəziyyətimizdə Aİ-nin hərəkətləri, yumşaq desək, çaşdırıcıdır. Yeni, qalan məsələlərin həllinə yardım etmək üçün- xüsusən də Azərbaycan tərəfindən dəvət olunmayıb. Niyə bu qədər israr edirlər ki, bu nizamlanma onların iştirakı ilə baş tutsun? Bundan əlavə, maraqlı tərəflərdən biri bu xidmətlərdən imtina edərsə, bu, Avropa vasitəçiliyinin arzuolunmaz olduğunu açıq şəkildə ortaya qoyur. Amma Avropa İttifaqının bu cür müdaxiləsi, birincisi, buna dəyər vermir. İkincisi, bu, qalan problemləri həll etməkdənsə, onların həlli

istiqamətində diplomatik səyləri sarsıtmağa daha çox töhfə verir", ekspert hesab edir.

Fakt budur ki, Aİ-nin Avropa monitorinq missiyası Azərbaycan tərəfində çoxlu suallar yaradır, o deyir.

"Brüssel nümayəndələrinin verdiyi cavablar isə Azərbaycan tərəfini qane etmir. Ona görə də belə şəraitdə Avropa müşahidəçi missiyasının fəaliyyəti bu qətnaməyə töhfə verməkdənsə, vəziyyətin nizamlanması səylərini sarsıdır.

İrəvanın mövqeyinə gəlincə, burada hər şey aydındır. Ermənistan Avropa İttifaqını razı salmaq istəyir, Brüsselə mümkün qədər sadıq qalmaq istəyir və Aİ-nin regionda, o cümlədən hərbi və siyasi baxımdan mövqelərinin gücləndirmək üçün hər şeyi edəcək. Və missiyanın fəaliyyəti məhz Aİ-nin hərbi-siyasi mövqelərinin gücləndirilməsinə yönəlib. Bunun, necə deyirlər, (yəni də tərəflərdən birinin bu müşahidə missiyasının iştirakına qəti şəkildə qarşı olduğu şəraitdə) vəziyyətin həllinə kömək etməklə heç bir əlaqəsi yoxdur.

Və çox təəssüfləndirici haldır ki, Aİ nümayəndələri bu missiyanın fəaliyyətinin genişləndirilməsi və funksionallığının gücləndirilməsi ilə bağlı məsələlərin həyata keçirilməsində israrlı olmaqda davam edirlər. Yəni də Azərbaycan tərəfi hesab edir ki, onun fəaliyyəti Bakının maraqlarına qarşı yönəlib. Və yəqin ki, Aİ Azərbaycan tərəfinin narahatlığını nəzərə alaraq, bu missiyaya münasibətini dəyişib, onu ləğv etsə, daha məntiqli olardı", - deyə Vəlizadə məsləhət görüb.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

"Şəxsi sərhədlərə hörmət etmək çox önəmlidir"

PSIXOLOQ AÇIQLADI

"Bir psixoloq olaraq bu mövzuya belə yanaşmaq istərdim ki, qız övladının evləndikdən sonra həyatına ana tərəfindən qarışılması, ailə münasibətlərində ciddi problemlər yarada bilər. Ailənin sağlam təməllər üzərində qurulması üçün şəxsi sərhədlərə hörmət etmək çox önəmlidir. Qarışmaqla dəstək göstərmək arasındakı fərqi anlamaq lazımdır". Bu sözləri SiA-ya açıqlamasında psixoloq Zeynəb Eyyubova deyib.

Onun sözlərinə görə, ana, övladının qərarlarına hörmət etməli və onun həyatını idarə etməyə çalışmamalıdır: "Çünki hər bir yeni qurulan ailə, özünəməxsus qaydalarla formalaşır və valideynlərin müdaxiləsi bu qaydaları pozaraq gərginliklərə səbəb ola bilər. Əlbəttə ki, ana övladının yaxşılığını istəyir və narahat olur, lakin bunu müdaxilə ilə deyil, dəstəklə göstərmək daha doğrudur".

Zeynəb Eyyubova sözlərinə belə davam edib: "Evlənən qız artıq yeni bir ailə qurur və bu ailə öz müstəqilliyini qazanmalıdır. Ananın müdaxiləsi isə bu müstəqilliyi zəiflədə bilər. Bu səbəbdən ana qızının həyatına yalnız onun razılığı və ehtiyacı olduqda, məsləhət üçün müraciət edildikdə müdaxilə etməlidir. Əks halda, bu, qızın həyat yoldaşı ilə münasibətlərinə mənfi təsir göstərə və hətta ailədaxili münasibətlərə gətirib çıxara bilər.

Unutmaq olmaz ki, sağlam ailə münasibətləri qarşılıqlı hörmət, anlayış və sərhədlərə riayət üzərində qurulur. Analar üçün ən düzgün yol, qız övladlarına mənəvi dəstək olmaq, onları qərarlarında azad buraxmaq və yalnız məsləhət istədikdə onların yanında olmaqdır. Bu yanaşma həm ailədaxili harmoniya yaradır, həm də analar və qızları arasında münasibətlərin daha sağlam və möhkəm olmasına şərait yaradır".

Ayşən Vəli

69 nəfərin diplomu tanınmadı - SƏBƏB?

Keçən ilin dekabr ayında xaricdə təhsil alanların diplomlarının tanınması üzrə 325 müraciətinin 256-sı barədə müsbət qərar verilərək müvafiq şəhadətnamələr təqdim edilib, 69 nəfərin müraciəti isə mənfi qərarla yekunlaşıb. Bu barədə SiA-ya Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyindən məlumat verilib. Qeyd olunub ki, tədris yükünü mənimsəmək üçün təhsil aldığı ölkənin ərazisində tələb olunan normativdən az olması səbəbi ilə 58, dövlət nümunəli olmayan diplom səbəbi ilə 4, akkreditasiyasız filial səbəbi ilə 3, "Açıköğretim" təhsil forması səbəbi ilə 1, akkreditasiyasız ali təhsil müəssisəsi və dövlət nümunəli olmayan diplom blankı səbəbi ilə 1, akkreditasiyasız ali təhsil müəssisəsi və tədris yükünü mənimsəmək üçün təhsil aldığı ölkənin ərazisində tələb olunan normativdən az olması səbəbi ilə 1, əczaçılıq ixtisası üzrə qiyabi formada təhsil alınması səbəbi ilə 1 nəfərin müraciəti mənfi qərarla yekunlaşıb.

Ölkələr üzrə müraciətlərin sayına nəzər saldıqda Türkiyədən 117, Ukraynadan 84, Rusiyadan 80, Birləşmiş Krallıqdan 9, Gürcüstandan 7, Macarıstandan 7, Amerika Birləşmiş Ştatlarından 6, Litvadan 2, Pakistandan 2, Polşadan 2, Avstraliyadan 1, Çexiyadan 1, Çindən 1, İsraildən 1, İtaliyadan 1, Latviyadan 1, Moldovadan 1, Qazaxıstandan 1, Səudiyyə Ərəbistan Krallığından 1 müraciətin olduğu müşahidə olunur. Ən çox müraciət olunan ixtisaslara gəlincə, iqtisadiyyat üzrə 38, maliyyə üzrə 33, biznesin idarə edilməsi üzrə 30, menecment üzrə 14, beynəlxalq münasibətlər üzrə 13, logistika və nəqliyyat texnologiyaları mühəndisliyi üzrə 13, turizm işinin təşkili üzrə 13 müraciət qeydə alınıb.

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseyinov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

"Barselona" "Kamp Nou"dakı VIP yerləri satır

"Barselona" yeni-dənqurma işləri aparılan "Kamp Nou" stadionunun VIP oturaçları üçün satış elan edib. Bu barədə klubun saytı məlumat yayıb. Məlumatda bildirilib: "Barselona, son aylarda klubun üzərində işlədiyi və La Liqanın maliyyə fair-play qaydalarına uyğunlaşmaq üçün əsas olan əməliyyat çərçivəsində "Kamp Nou"-nun VIP yerlərinin satışını elan edir. "Barselona" Yaxın Şərqdən 2 ayrı investora 475 yerlik müqavilə bağlayıb. Bu müqavilələrin etibarlılıq müddəti 30 ildir. Müqavilələr üçün müvafiq sənədlər 2024-cü il dekabrın 31-də gecə yarısına qədər La Liqaya təqdim olunub".

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN KEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 2700